

Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu 2013.

sažetak

Zagreb, ožujak 2014.

(2)

<http://azanas.dijete.hr>

**Stranica
koja će djeci pomoći
da bolje**

upoznaju svoja prava

Sadržaj

1	UVOD	4
2	PRAĆENJE POJEDINAČNIH POVREDA PRAVA DJECE	6
2.1	Osobna prava	7
2.2	Prava djece kao članova društvene zajednice	12
2.3	Obrazovna prava	12
2.4	Zdravstvena prava	13
2.5	Socijalna i ekonomska prava	14
2.6	Kulturna prava - slobodno vrijeme djece	15
2.7	Pravosudno zaštitna prava	15
2.8	Sigurnost, nesreće i ugrožavajuće okruženje	17
2.9	Diskriminacija	17
3	MREŽA MLADIH SAVJETNIKA (MMS) - DJEČJE SUDJELOVANJE	17
4	PRIJEDLOZI ZA IZGRADNJU CJELOVITOG SUSTAVA ZAŠTITE PRAVA DJECE	18
4.1	Prava djece pripadnika nacionalnih manjina	18
4.2	Prava djece s problemima u ponašanju	18
4.3	Briga za mentalno zdravlje djece	18
4.4	Zaštita djece od ovisnosti	19
4.5	Zdravstveni odgoj	19
4.6	Prava djece čiji su roditelji u zatvoru	19
4.7	Pravosuđe prilagođeno djeci	19
4.8	Zaštita djece koja se bave sportom	20
4.9	Djeca i politika	20
4.10	Mediji i zaštita dječjih prava	21
4.11	Zaštita djece migranata	21
5	UPOZORENJA, PRIJEDLOZI I PREPORUKE ZA SPREČAVANJE ŠTETNIH DJELOVANJA	22
6	SUDJELOVANJA U IZRADI PROPISA I POTICAJI ZA DONOŠENJE I IZMJENU PROPISA	22
7	OBILASCI USTANOVA ZA DJECU I DRUGIH MJESTA	23
8	OSTALE AKTIVNOSTI VEZANE UZ ZAŠTITU I PROMICANJE PRAVA DJECE	23
9	SUSRETI, RAZGOVORI I SURADNJA S DJECOM	23
10	MEĐUNARODNA SURADNJA	24
11	RAD REGIONALNIH UREDA	24
12	USTROJ I FINANCIJSKO POSLOVANJE	24
13	DESET GODINA RADA UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU	25
14	ZAKLJUČAK	25

1 Uvod

(4) Godišnje Izvešće o radu za 2013. godinu prikazuje aktivnosti i rad Ureda pravobraniteljice za djecu te daje pregled podataka o prijavljenim povredama dječjih prava tijekom protekle godine. Podnosi se temeljem članka 18. Zakona o pravobranitelju za djecu. Način izrade i prikaz podataka slijedi metodologiju koja je korištena i ranijih godina pa je tako moguće pratiti povrede dječjih prava i uspoređivati njihovu pojavnost kroz dulje razdoblje.

Tekst Izvešća podijeljen je u više dijelova. Na početku je prikaz prijave pojedinačnih povreda prava djece, zatim prikaz rada Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu MMS te općih inicijativa Ureda, odnosno prijedloga i preporuka za izgradnju cjelovitog sustava zaštite dječjih prava. Nakon toga slijedi dio koji se odnosi na upozorenja, prijedloge i preporuke za sprečavanje štetnih djelovanja, zatim naši prijedlozi za izmjene i dopune propisa, prikaz obilazaka institucija, susreta s djecom i međunarodnih aktivnosti te, na kraju, prikaz rada regionalnih ureda.

Iako smo svjesni važnosti rodne ravnopravnosti, radi lakše čitljivosti riječi i izrazi korišteni u tekstu izvješća podjednako se odnose i na ženski i na muški spol.

Neke teme kojima smo se bavili tijekom godine izabrali smo sami, prateći događanja i život djece ili život pojedinih skupina u našem društvu i smatrajući svojom obvezom aktivno se uključiti na strani djece - ponekad samo raspravljajući o njima, a ponekad poduzimajući ili koordinirajući konkretne aktivnosti. No, na mnoge teme nismo mogli utjecati, već su nam se one nametale same, bilo kroz pojedinačne prijave koje smo primali, bilo na inicijativu pojedinih institucija ili grupa, odnosno slijedeći međunarodne standarde i ciljeve u zaštiti djece.

Izvešće o radu za 2012. prihvaćeno je na 9. sjednici Hrvatskoga sabora 18. listopada 2013., jednoglasno s 120 glasova, a radna tijela Hrvatskoga sabora (Odbor za obrazovanje, znanost i kulturu, Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Odbor za obitelj, mlade i sport, Odbor za ravnopravnost spolova) o njemu su raspravljala u svibnju i lipnju 2013.

U 2013. godini otvoreno je 2659 novih predmeta, od kojih su 1436 prijave povreda pojedinačnih prava djece, a 1223 opće inicijative Ureda. Broj novih predmeta u odnosu na prethodnu godinu veći je za 208. Pojedinačnim povredama prava djece u 2013. obuhvaćeno je 2435 djece. U ukupnom broju pojedinačnih predmeta nije iskazano davanje informacija, savjeta i uputa strankama u neposrednom kontaktu u prostorijama Ureda ili putem telefona, kojih je bilo ukupno 1999.

U uvodu smatramo važnim navesti da je u jesen 2013. godine proteklo deset godina od donošenja Zakona o pravobranitelju za djecu i uspostave Ureda pravobranitelja za djecu kao samostalne institucije. Stoga smo u povodu desetog rođendana Pravobranitelja za djecu u Hrvatskoj, a u godini pristupa Republike Hrvatske Europskoj uniji, zatražili vanjsku evaluaciju desetogodišnjeg rada Ureda, s naglaskom na posljednjih pet godina (budući da smo prije pet godina zatražili sveobuhvatnu evaluaciju koju su izradili domaći i inozemni eksperti). Evaluaciju je napravila prof. dr. sc. Marina Ajduković, stručnjakinja u području dječjih prava, koja je i konzultantica i evaluatorica mnogih nacionalnih strategija i dokumenata. Ona se koristila podacima iz naših izvješća o radu i drugih dokumenata, stavovima i mišljenjima stručnjaka koji prate rad ove institucije te izjavama djece, članova Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu. Cilj izrade evaluacije u oba navrata bio je dobiti ocjenu dosadašnjeg rada, ali i poticaje za budući. Rezultat evaluacije objavili smo u prigodnoj publikaciji i dostavili je svima koje bi ona mogla zanimati, a dostavili smo ju i svim zastupnicima Hrvatskoga sabora.

Rezultate evaluacije prethodno smo predstavili u Hrvatskome saboru, u raspravi pod nazivom „Dječja prava u Hrvatskoj danas“, u kojoj su sudjelovala i djeca i mladi obje generacije Mreže mladih savjetnika, kao i članovi različitih predstavničkih tijela djece i mladih u Hrvatskoj. Mladi sudionici ove rasprave govorili su o aktualnim teškoćama u ostvarivanju svojih prava te su ponudili svoja viđenja rješenja. U istoj prigodi prikazali smo svoja postignuća, ali i naznačili brojne zadaće i izazove koji nas čekaju i obvezuju u budućnosti.

Kao i u dosadašnjim izvješćima, i u ovome detaljno govorimo o brojnim kršenjima dječjih prava, koja se, nažalost, događaju u svim segmentima njihova života. Prednost smo, kao i do sada, davali pojedinačnim povredama dječjih prava, ali smo se paralelno s time bavili i općim inicijativama, sa željom i namjerom stvaranja boljih uvjeta za život djece u Republici Hrvatskoj. I dalje po brojnosti prijava pojedinačnih povreda prednjače povrede koje proistječu iz obiteljskih odnosa i nepovoljnih situacija obiteljskog života, a iza njih, kao i prethodnih godina, slijede povrede dječjih prava vezane uz nasilje. Budući da na ovo upozoravamo već godinama i tražimo veći angažman institucija u poduzimanju učinkovitijih mjera i aktivnosti, zabrinjava činjenica da nema velikih pomaka na bolje. Stoga se postavlja pitanje koliko se naša upozorenja, preporuke i prijedlozi uopće doživljavaju ozbiljno i koliko je snažna volja u društvu da se postojeći problemi riješe.

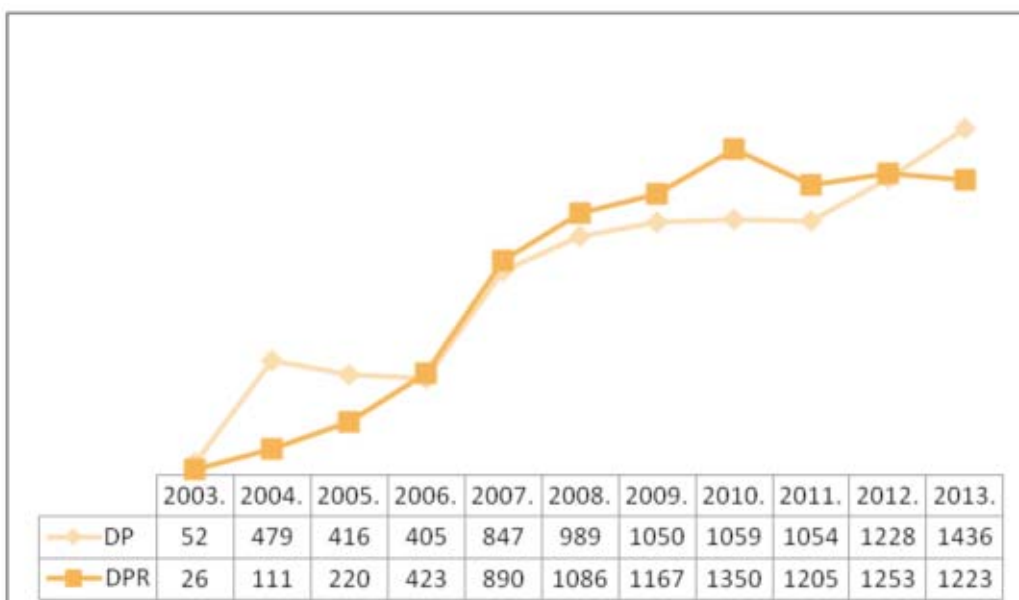
Svjesni smo činjenice da rješenja nisu laka ni jednostavna, da treba puno energije i truda da se ostvare pomaci, no ogluha odgovornih za rješavanje ovih pitanja dovodi u pitanje koncept dječjih prava općenito i samim time autoritet ove institucije.

Moramo i ovom prilikom spomenuti siromaštvo, kao lokalni i kao globalni problem. Osiriomašenje stanovništva, uzrokovano gospodarskom krizom i općim stanjem u društvu, negativno se odražava na kvalitetu života djece i ugrožava brojna njihova prava, ponekad čak i pravo na preživljavanje. Siromaštvo povećava brojne rizike za djecu, ponajprije od zanemarivanja i zlostavljanja te otežava pristup zdravstvenim, socijalnim, obrazovnim i kulturnim uslugama važnim za razvoj djece. Djeca ne mogu čekati bolja vremena da bi ostvarila svoja prava na zdrav i cjelovit razvoj. Posebno na to ne mogu čekati ranjive skupine, kao što su djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi, djeca s poremećajima u ponašanju, žrtve nasilja, pripadnici nacionalnih manjina, djeca s teškoćama u razvoju, bolesna djeca i djeca čiji su roditelji u zatvoru. Zato je nužno prepoznati njihove potrebe, uočiti teškoće i prepreke u ostvarivanju njihovih prava, povećati socijalnu osjetljivost lokalne zajednice i države te iznaći rješenja i resurse koji su potrebni da bi im se pružilo bolje uvjete i mogućnosti odrastanja.

Djecu trebamo prepoznati i kao aktivne i punopravne članove društva i otvoriti im šire prostore za sudjelovanje u svim područjima života. I sami smo o tome mnogo naučili od članova naše Mreže mladih savjetnika prilikom njihovog uključivanja u rasprave o ključnim problemima mladih. Vjerujemo da su njihove riječi nadahnule i sve druge koji su ih čuli, da drukčije promišljaju o mjestu i potencijalima mladih u društvenim promjenama.

U nastavku slijede podaci o primljenim prijavama pojedinačnih povreda prava djece i općih inicijativa Ureda pravobraniteljice za djecu od početka njegova djelovanja.

Broj prijava pojedinačnih povreda prava djece (DP) i općih inicijativa (DPR) od 2003. do 2013.

(6)

Prijave pojedinačnih povreda prava	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Osobna prava	363	282	244	557	635	625	687	636	753	701
Prava djece kao članova društvene zajednice		2	4	13	13	13	11	6	11	11
Obrazovna prava	43	31	56	105	121	187	153	159	161	262
Zdravstvena prava	10	15	10	22	32	35	21	25	28	107
Socijalna prava	21	23	14	26	31	48	29	43	42	55
Ekonomska prava	18	26	9	57	56	55	72	79	93	90
Kulturna prava	2	2	7	11	15	11	10	8	19	26
Pravosudno-zaštitna	25	4	17	30	37	33	38	55	61	81
Sigurnost i zaštita djece						12	12	15	13	25
Diskriminacija						3	3	6	16	25
Nenadležnost						22	19	16	26	42
Ostalo	42	31	44	26	49	6	4	6	5	11
UKUPNO	524	416	405	847	989	1050	1059	1054	1228	1436

U ovome Sažetku donosimo skraćeni pregled svih poglavlja u Izvešću o radu pravobraniteljice za djecu u 2013. godini, koji pruža tek informativni uvid u svu širinu područja njezina djelovanja. Za detaljniji uvid i razumijevanje problematike preporučamo korištenje cjelovitoga teksta Izvešća.

2 Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Ured pravobraniteljice za djecu je tijekom 2013. godine razmatrao 2725 pojedinačne povrede prava djece. U 2013. godini zaprimljeno je 1436 novih prijava, u kojima se ukazivalo na povredu prava 2435 djece, a usto je nastavljen i rad na 1289 predmeta iz prethodnih godina koji su zahtijevali dodatno praćenje.

Povrede pojedinačnih prava djece

Vrste pojedinačnih prava	Predmeti u radu iz prethodnih godina	Predmeti otvoreni u 2013.	Broj djece 2013.
Osobna prava-ukupno	797	701	1161
Prava djece kao članova društvene zajednice	14	11	23
Obrazovna prava	186	262	423
Zdravstvena prava	42	107	128
Socijalna prava	28	55	70
Ekonomska prava	129	90	182
Kulturna prava	21	26	152
Pravosudno-zaštitna prava	35	81	113
Sigurnost i zaštita djece	20	25	78
Diskriminacija	12	25	46
Nenadležnost	2	42	46
Ostala prava	3	11	13
UKUPNO	1289	1436	2435

Savjeti, davanje informacija i uputa u neposrednom osobnom kontaktu sa strankama u prostorijama Ureda ili telefonskim putem, unatoč njihovom velikom broju od gotovo 2000 i znatnom utrošenom vremenu, nisu iskazani u ukupnom broju pojedinačnih predmeta, budući da je najčešće riječ o jednokratnim upitima ili dolascima koji nisu zahtijevali daljnje postupanje.

U najvećem broju prijave su podnosili roditelji djece, i to majke u 547 slučajeva, očevi u 304, a oba roditelja zajedno u 59 slučajeva. Djeca su nam se osobno obratila u 39 slučajeva. U 43 slučaja obratili su nam se bake i djedovi, a prijave smo primali i od drugih djetetovih srodnika (9) i susjeda (11). Obraćali su nam se i anonimni prijavitelji (76), institucije (163) i razne druge kategorije prijavitelja (153). U 32 slučaja Ured pravobraniteljice započeo je postupanje na vlastitu inicijativu, najčešće na temelju praćenja medija.

Od 1436 prijava zaprimljenih u 2013. godini najveći broj (701) odnosio se na prijave povreda osobnih prava djece. Ponovno je najviše prijava povezanih s problemima u ostvarivanju roditeljske skrbi (371) te s nasiljem nad djecom i zanemarivanjem djece (273). U velikom broju prijavljivane su i povrede obrazovnih prava (262), povrede ekonomskih prava (90), povrede prava djece u pravosudnom postupku (81) te povrede socijalnih prava (55). U odnosu na prethodne godine u porastu je broj prijava povreda zdravstvenih prava djece (107). Manje su zastupljene prijave povreda kulturnih prava djece (26), prava na sigurnost i zaštitu (25), prijave diskriminacije (25) te prava djece kao članova društvene zajednice (11).

2.1 OSOBNA PRAVA

Od ukupno 701 prijave vezane za ostvarivanje osobnih prava djece, koje su zaprimljene u 2013. godini, najveći broj (371) odnosio se na pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb. Po brojnosti slijede prijave povreda prava na zaštitu od nasilja (218), zanemarivanja (55) te prava na djetetovu privatnost (21). Ostale prijave povreda osobnih prava bile su zastupljene u manjem broju te su se odnosile na udomiteljstvo (8), saznanje vlastitog podrijetla (6), posvojenje (6), osobno ime (5), prijavu rođenja (4), život (3), stjecanje državljanstva (3), a jedna se odnosila na očuvanje djetetove osobnosti.

Osim ovih prijava, u praćenju je bilo i 797 slučajeva povreda prava, prenesenih iz prijašnjih godina, koje su se također u najvećem broju odnosile na pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb (373) te na zaštitu od nasilja (307).

Osobna prava

Osobna prava	Predmeti u radu iz prethodnih godina	Predmeti otvoreni u 2013.	Broj djece 2013.
Pravo na život	2	3	5
Pravo na saznanje vlastitog podrijetla	4	6	6
Pravo na prijavu rođenja	2	4	4
Pravo na osobno ime	3	5	5
Pravo na stjecanje državljanstva	5	3	5
Pravo na očuvanje osobnosti	1	1	1
Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	373	371	547
Posvojenje	17	6	9
Pravo na zaštitu od nasilja	307	218	427
Zanemarivanje	55	55	98
Skrbništvo	1	0	0
Udomiteljstvo	5	8	21
Pravo na djetetovu privatnost	22	21	33
Ostalo	0	0	0
UKUPNO	797	701	1161

(7)

Praćenje
pojedinačnih
povreda
prava
djece

Prijavama je bilo obuhvaćeno 1161 dijete. U najvećem broju slučajeva obraćale su nam se majke (269) te očevi (184), dok su roditelji zajednički uputili 16 prijava. Djeca su nam osobno također uputila 16 prijava.

(8)

2.1.1 Statusna prava djece

U vezi s ostvarivanjem statusnih prava djece dostavljeno nam je 18 prijava. Zaprimili smo upite vezano uz pravo na saznanje vlastitog podrijetla, prijavu rođenja, osobno ime i pravo na stjecanje državljanstva, kao i reguliranje boravišnog statusa djece stranaca. Ostvarivanje ovih prava bitno utječe na ostvarivanje brojnih drugih prava djeteta.

2.1.2 Pravo na očuvanje osobnosti

Spolni i rodni identitet - U 2013. godini nastavili smo pratiti ostvarivanje prava i interesa djece s utvrđenim poremećajem rodne uloge (transseksualizam) i utvrdili da nedostaje stručnjaka koji bi mogli djetetu pružiti medicinsku i terapijsku podršku i tretman, pravni savjet ili savjet vezan uz svakodnevni život.

2.1.3 Pravo na privatnost

U 2013. postupali smo u 77 slučajeva povreda prava na privatnost, od čega je 21 prijava bila pojedinačna, a u preostalih 56 slučajeva postupali smo u povodu prijavljene povrede drugoga prava, pri čemu je došlo i do povrede prava na privatnost. U pravilu se radilo o neovlaštenom raspolaganju osobnim podacima i evidencijama o djeci, najčešće objavljenim fotografijama ili video snimkama te osobnim podacima djece na društvenim mrežama. Zaprimljen je i veći broj telefonskih upita i komentara stranaka. Iako je brojnim zakonima uređena pravna zaštita djece od nezakonitog napada na njihovu čast i ugled, sudeći prema prijavama instrumenti zaštite još nisu dovoljno učinkoviti. Uočeni su: nedovoljna informiranost o načinima zaštite privatnosti djece i nepoznavanje propisa; neprofesionalno ponašanje odraslih koji ne poštuju dijete kao osobu i ne štite djetetovu privatnost; krutost sustava u reguliranju specifičnih situacija u kojima se dijete nalazi; nedostatak odgojnog rada s djecom (u obitelji i odgojno-obrazovnim ustanovama) o važnosti prava na privatnost i uvažavanje privatnosti drugih. Agencija za zaštitu osobnih podataka pridonosi zaštiti osobnih podataka, no važno je i dalje kontinuirano raditi na osvješćivanju javnosti o važnosti zaštite i čuvanja privatnosti djece u svim segmentima njihovog života.

2.1.4 Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb

Povrede prava djece na život uz roditelje i roditeljsku skrb i ove godine su najčešći razlog obraćanja Uredu. Primili smo 371 prijavu koja se odnosi na 547 djece. Od toga se 33 (9%) odnosi na ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb, 78 prijava (21%) na pravo na uzdržavanje, a 260 (70%) na ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi.

Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb - ukupni broj prijava

Prijave se uglavnom odnose na nezadovoljstvo radom institucija koje vode postupke i provode stručne intervencije radi zaštite djece (centre za socijalnu skrb i sudove), nepovjerenje u njihov rad i stručne procjene te na nezadovoljstvo odnosom „drugog“ roditelja prema djetetu. Ovo posebno dolazi do izražaja u slučajevima prekida bračne ili izvanbračne zajednice roditelja. Određeni broj prijavitelja, najčešće roditelja i članova uže obitelji, nije spreman preuzeti vlastiti dio odgovornosti za situaciju u kojoj se dijete nalazi niti želi čuti i razmotriti drugačije stavove i mišljenja o položaju djeteta i njegovim potrebama u obitelji. To dijete stavlja u težak položaj i nepovoljno se odražava na njegov razvoj.

(9)

Praćenjem ovog područja uočavamo nedostatak savjetovališta koja bi pružala savjetodavne usluge i podršku roditeljima i djeci u vezi s pitanjima roditeljske skrbi, odnosa u obitelji i poteškoća s kojima se suočavaju tijekom odrastanja djece. Koncept zajedničke roditeljske skrbi nije na zadovoljavajući način promoviran od strane stručnjaka. Brojni problemi vezani su za susrete i druženja djeteta s roditeljem s kojim ne živi nakon prekida zajednice života roditelja. Zabrinjavajući je broj djece izložene manipulativnim oblicima ponašanja roditelja, koji rezultiraju otuđenjem djeteta od roditelja i razvojem niza emocionalnih poteškoća djeteta. U centrima za socijalnu skrb nema dovoljno stručnjaka, a postojećima je potrebno ojačati kompetencije i osigurati im edukacije i superviziju.

*Praćenje
pojedinačnih
povreda
prava
djece*

Sudski postupci su dugotrajni te još uvijek nisu osnovani specijalizirani obiteljski sudovi koji bi učinkovite rješavali ovakve slučajeve. Uočavamo da je sucima potrebno dodatno stručno usavršavanje iz područja razvojne psihologije i razvojnih potreba djeteta, posebno kad je riječ o djeci koja odrastaju u uvjetima koji su ugrožavajući za njihov psihofizički razvoj. Veliki problem predstavlja neizvršavanje odluka donesenih radi zaštite dobrobiti i prava djeteta, pri čemu je sankcioniranje roditelja za njihovo kršenje blago i neučinkovito, zbog čega dijete ne dobiva potrebnu i pravodobnu zaštitu svojih prava. Potrebno je organizirati radionice o primjeni zakonskih odredbi koje se odnose na zaštitu dobrobiti djece u sudskim postupcima, na kojima bi zajedno sudjelovali djelatnici različitih institucija, radi poticanja i jačanja suradnje među različitim tijelima te njihovog koordiniranog djelovanja, razmjene iskustava i ujednačavanja prakse.

U slučajevima nezakonitog odvođenja i zadržavanja djeteta uočen je problem dugotrajnosti postupaka i otežano provođenje odluka o povratku djeteta u zemlju iz koje je nezakonito odvedeno.

Uzdržavanje - Prijave povreda prava djece na uzdržavanje ukazuju na brojne teškoće i nedosljednu provedbu propisa, a često i na nesnalaženje i nedovoljnu informiranost roditelja o dječjim pravima i načinima njihove zaštite. Primili smo 78 pisanih pritužbi koje su se odnosile na pravo na uzdržavanje i načine njegova ostvarivanja za ukupno 119 djece. Od toga je bilo 15 upita o ostvarivanju prava na uzdržavanje, 46 pritužbe na parnični postupak, 10 pritužbi na ovršni, dvije na kazneni postupak, a pet na postupak priznavanja prava na privremeno uzdržavanje. Zabilježeno je i desetak upita o uzdržavanju punoljetne djece koja se još školuju. Osim toga bilo je i 166 telefonskih i osobnih obraćanja stranaka u vezi s pravom na uzdržavanje djeteta, što je čak 38% više nego u prethodnoj godini. U svim slučajevima davali smo obavijesti o mogućnostima ishoda besplatne pravne pomoći i uputu o zakonskim odredbama.

2.1.5 Udomiteljstvo, deinstitutionalizacija i posvojenje

Obuhvat i kvaliteta udomiteljske skrbi o djeci i dalje su nezadovoljavajući, unatoč brojnim nastojanjima da se oni potaknu i poboljšaju, među ostalim i putem kampanje. I dalje nedostaju specijalizirane udomiteljske obitelji za djecu do treće godine života (među ostalim i zato što udomitelji ne mogu koristiti porodiljni dopust žele li udomiti sasvim malo dijete), za djecu s poremećajima u ponašanju i za djecu sa specifičnim tjelesnim ili mentalnim poteškoćama. Problem je i nedostatak udomiteljskih obitelji u gradovima. Tako od 198 udomiteljskih obitelji u gradu Zagrebu gotovo 80% čini srodničko udomiteljstvo, zbog čega je tim za udomiteljstvo Centra za socijalnu skrb (CZSS) Zagreb organizirao kampanju za pronalaženje novih udomiteljskih obitelji.

U 2013. godini Ured pravobraniteljice za djecu primio je osam prijava koje su se odnosile na problematiku udomiteljstva, kojima je bilo obuhvaćeno 21 dijete. Roditelji i udomitelji češće se javljaju telefonom ili dolaze u naše urede, pritužujući se na neadekvatnu udomiteljsku skrb te tražeći savjet ili informacije o

načinu vraćanja djeteta u biološku obitelj ili o mogućnostima promjene udomiteljske obitelji, pri čemu ih upućujemo da se obrate CZSS-u ili nadležnom ministarstvu. Većina pritužbi roditelja i udomitelja odnosila se na postupanje nadležnog CZSS-a zbog nepružanja odgovarajuće stručne pomoći udomiteljima i djeci, budući da je bila riječ o djeci s raznim teškoćama kojima je potrebna dodatna stručna pomoć, o čemu udomitelji prilikom udomljavanja djece navodno nisu imali potrebne informacije.

Pritužbe su se odnosile i na način ostvarivanja prava djeteta da izrazi svoju želju za povratkom u biološku obitelj, na ostvarivanje prava na susrete i druženja s roditeljima, na „nesuradljive“ roditelje, koji često uznemiravaju djecu i udomitelje, ali i na udomitelje koji onemogućavaju susrete i druženja djece i roditelja ili neprimjerenim ponašanjem narušavaju odnos djeteta-roditelj. Udomitelji nas također obavještavaju da djelatnici CZSS-a neredovito obilaze udomljenu djecu (ponekad ih ne obidu i više godina) te da nije uspostavljena odgovarajuća suradnja CZSS-a sa zdravstvenim i obrazovnim radnicima koji su također uključeni u život udomljene djece.

U domovima je 31. prosinca 2013. bilo smješteno 1067 djece i mladih, od kojih 538 djevojčica/djevojaka i 529 dječaka/mladića. Najviše je djece, njih 321, u dobi od 15 do 18 godina, 272 djece u dobi od 11 do 14 godina te 231 dijete u dobi do sedam godina.

2.1.6 Pravo za zaštitu od nasilja

Ured pravobraniteljice za djecu je tijekom 2013. zaprimio 273 prijave nasilnog i zanemarujućeg ponašanja prema djeci i nasilja kojem su djeca svjedočila, što je 7% manje u odnosu na prošlu godinu kada je bilo 295 prijava. Od toga se 218 prijava odnosilo na nasilje nad 427 djece, a 55 na zanemarivanje skrbi o 98 djece.

Prijave nasilja i zanemarivanja 2005. - 2013.

Prijave nasilja i zanemarivanja	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Nasilje u obitelji	87	44	127	139	82	75	85	108	85
Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama	44	42	53	89	51	83	60	68	76
Nasilje u drugim ustanovama	10	7	12	12	7	9	11	5	9
Ostalo nasilje	23	27	43	57	69	49	59	51	48
Zanemarivanje					50	66	58	63	55
UKUPNO	164	120	235	297	259	282	273	295	273

Od 218 prijava nasilja nad djecom, njih 85 odnosi se na nasilje u obitelji, kojem je bilo izloženo ukupno 142 djece, na nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama odnosilo se 76 prijava, kojima je obuhvaćeno 158 djece, a devet prijava na nasilje u drugim ustanovama zbog kojega je trpjelo 13 djece. Preostalih 48 prijava odnosi se na sve ostale oblike i mjesta izvršenja nasilja, uključujući i internet, kojima je bilo izloženo ukupno 114 djece.

2.1.6.1 Nasilje i zanemarivanje u obitelji

U odnosu na prethodno razdoblje, smanjen je broj prijava nasilja u obitelji, kao i zanemarivanja.

Bitno veći broj upita o zaštiti djece od nasilja u obitelji zabilježen je kroz svakodnevne telefonske pozive, u kojima se prijavitelji pritužuju na ne/postupanje CZSS-a i policije, na njihovu pristranost u odnosu na jednog roditelja, sporost, nesenzibiliziranost u postupanju. Prijavitelji učestalo traže informacije o proceduri prijavljivanja te načinima kako zaštititi djecu od svjedočenja pred nadležnim sudovima.

Najviše se prijava odnosi na psihičko i fizičko nasilje u obitelji, u kojem su djeca žrtve, ali češće svjedoci nasilnog ponašanja među roditeljima. Primili smo četiri prijave **tjelesnog kažnjavanja**, kojima je bilo obuhvaćeno petero djece.

I u ovom izvješću moramo naglasiti da i dalje nedostaju ustanove za pravovremeno pružanje pomoći djetetu, žrtvi nasilja, kojem je potrebna multidisciplinarna obrada i daljnji terapijski tretman, budući da djeca predugo čekaju na obrade, vještačenja i terapije.

Zanemarivanje - Tijekom 2013. postupali smo u ukupno 55 slučajeva zanemarivanja brige o djeci u obitelji, kojima je bilo obuhvaćeno 94 djece. Najveći broj prijava uputili su nam anonimni prijavitelji i institucije (škole, dječji vrtići, liječnici i učenički domovi), očevi i majke. Dijete nam se obratilo u jednom slučaju, dok je Ured samoinicijativno postupao u dva predmeta.

Djeca zatečena u nedopuštenim noćnim izlascima - Problem nedopuštenih noćnih izlazaka djece mlađe od 16 godina i dalje je aktualan te se djeca noću zatječu po ulicama, parkovima, u kafićima i klubovima. Iz podataka MUP-a, koji se odnose na cijelu Hrvatsku, vidljivo je da je policija postupala u 2488 slučajeva, što predstavlja smanjenje od 9,1% u odnosu na 2012. Najčešći razlog propuštanja roditeljske skrbi i zatjecanja djece u noćnim izlascima je: dopuštenje roditelja u 1348 slučajeva, neposlušnost roditelju u 1050 slučajeva, prepuštenost sebi u 27 slučajeva i ostali razlozi u 63 slučaja. Čak 260 zatečene djece bilo je mlađe od 14 godina. Ohrabruje ipak to što se ove brojke postupno smanjuju i što nadležne institucije prepoznaju problem noćnih izlazaka djece kao problem društva. Provode se i policijske preventivne akcije s ciljem zaštite djece od opijanja, konzumiranja droga te rizika da noću budu izložena nasilnom ponašanju drugih, ali i da sama postanu počinitelji kaznenih djela.

2.1.6.2 Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama

Ured je u 2013. godini postupao u 76 slučajeva pojedinačnih povreda prava djece na zaštitu od svakog oblika nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama. Od ukupnog broja prijava, 50 se odnosilo na **nasilje među djecom**, od toga 47 na nasilje u školama, a tri prijave na nasilje u dječjim vrtićima. Prijavitelji povreda prava djece na zaštitu od nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama u najvećem broju slučajeva su roditelji, potom djelatnici odgojno-obrazovnih ustanova. Na nasilje **odraslih nad djecom** odnosilo se 26 prijava, u najvećem broju zbog verbalnog i psihičkog nasilja učitelja nad učenicima, a primali smo i pritužbe zbog seksualnog nasilja i uznemiravanja djece od strane odgojno-obrazovnih radnika. U više prijava u kojima je riječ o djeci s teškoćama i poremećajima u ponašanju prisutno je i nasilje prema djelatnicima škole, što kod njih izaziva osjećaj nemoći i frustracije.

Rješavanju problema nasilja, kao najučestalijeg problema u ponašanju u odgojno-obrazovnim ustanovama, ne pristupa se sustavno što upućuje na to da je u ovom području nužna **stručna pomoć i prevencija**. Problemi u ponašanju djece često se ne prepoznaju na vrijeme, zanemaruju se rizični faktori u djetetovu životu te izostaju rane intervencije prema obitelji i djetetu. Škola propušta na vrijeme poduzeti mjere koje su u njezinoj nadležnosti ili ih ne poduzima kontinuirano, što dovodi do daljnjeg razvoja problema u ponašanju i nasilja. Uočen je i nedostatak učinkovitih i evaluiranih preventivnih programa, nedovoljna koordinacija nadležnih sustava, odnosno nedostatna suradnja s drugim nadležnim institucijama, izostanak kontinuiranog rada i tretmana, kako sa žrtvama, tako i s počiniteljima i promatračima nasilja, a izostaje i redovita komunikacija s roditeljima uključene djece.

Potencijal **djece kao ravnopravnih partnera** u borbi protiv nasilja i dalje nije prepoznat niti je dovoljno iskorišten, iako je dokazana učinkovitost vršnjačkoga djelovanja i u prevenciji i u intervenciji. Stoga je nužno kontinuirano uključivati djecu u sve aktivnosti kao ravnopravne partnere u borbi protiv nasilja.

2.1.6.3 Nasilje u drugim ustanovama i ostalo nasilje

Prema statističkim podacima MUP-a za 2013., 706 djece pretrpjelo je tjelesne ozljede kao posljedice kaznenih djela, od toga 89 djece teške tjelesne ozljede.

Prijavljeno je 45 slučajeva nasilja nad djecom **izvan obitelji i škole** (ne računajući prijave nasilja počinjenog putem interneta). Saznanja o nasilju dobivali smo i kroz prijave o kršenju drugih prava djeteta. Prijavljivano nam je nasilje počinjeno od strane policijskih službenika, u domovima socijalne skrbi, institucijama pravosuđa (istražni zatvor i odgojni zavod), u okolici škole, na ulici, stadionu, sportskom klubu, župnim prostorijama, susjedstvu. Prijavljuje se nasilje koje čine vršnjaci, ali i odrasli nad

djetetom, najčešće susjedi. Iako se nisu sve prijave pokazale osnovanima, zaprimljeni podaci ukazuju na učestalo i široko područje kršenja prava djece na zaštitu od svih oblika nasilja.

(12)

Praćenje
pojedinačnih
povreda
prava
djece

Zaprimili smo sedam prijava fizičkog i verbalnog nasilja u **ustanovama institucionalnog smještaja i tretmana djece**: domovima za djecu, domovima za odgoj i odgojnom zavodu te u udomiteljskoj obitelji. Četiri prijave koje su se odnosile na fizičko nasilje djelatnika ustanova i neprimjereno kažnjavanje djece od strane udomitelja, pokazale su se neutemeljenima. Na nasilje **na drugim mjestima** odnosilo se 36 prijava, a prijavljeno je i nasilje djelatnika u udruzi i ustanovi socijalne skrbi prema djeci s teškoćama u razvoju. Prijavljeno je i nanošenje tjelesnih ozljeda djeci od strane majke drugog djeteta, zbog sukoba djece u nižim razredima osnovne škole. Susreli smo se i s obraćanjima roditelja djece čiji je drugi roditelj u zatvoru, izloženih prijetnjama i pritiscima osoba koje su bile povezane sa zatvorenikom u izvršenju kaznenog djela. Najviše prijava odnosilo se na nasilno ponašanje susjeda prema djeci, proizašlo iz dugogodišnjih sukoba i narušenih odnosa odraslih, a bilo je i lažnih prijava. Jedna se prijava odnosila na nasilje u adolescentskoj vezi. U komunikaciji s djecom, posebice putem naše Mreže mladih savjetnika (MMS), saznajemo da je tamna brojka nasilja u adolescentskim vezama izrazito velika.

2.1.6.4 Nasilje putem interneta i mobitela

Tijekom 2013. postupali smo u 12 pojedinačnih prijava povreda prava djece na zaštitu od nasilja putem interneta i mobitela, od čega se osam prijava odnosilo internet, a četiri na mobitel. U osam prijava bila je riječ o nasilju među djecom, a u četiri o nasilju odraslih nad djecom. Prijave se najčešće odnose na vrijeđanje, izrugivanje i ponižavanje djece putem *Facebooka* te stvaranje tzv. *grupa mržnje* usmjerenih protiv pojedine djece, pri čemu je uglavnom riječ o vršnjačkome nasilju. Sve to upućuje na potrebu aktivnijeg djelovanja cjelokupnog društva u praćenju pojavnosti problema, prevenciji i poduzimanju mjera zaštite djece od zlouporaba i nasilja putem interneta.

2.2 PRAVA DJECE KAO ČLANOVA DRUŠTVENE ZAJEDNICE

Ovo područje uključuje pravo na sudjelovanje/participaciju djece koja su sposobna oblikovati vlastito mišljenje (u obiteljskopравnim pitanjima, školi, sportskom klubu, mjestima obavljanja izvanškolskih aktivnosti i na drugim mjestima), pravo na pristup informacijama, pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijedi, na slobodno udruživanje i mirno okupljanje i pravo na zaštitu od potencijalno štetnih informacija. Iako se samo 11 prijava odnosi na povredu ovoga prava, to ne znači da se ovo pravo djece u društvu uvažava. Mali broj prijava vjerojatnije je odraz toga što kršenje ovog prava djece manje pogađa odrasle, koji se inače najčešće obraćaju Uredu. Istodobno, iz neposrednih kontakata s djecom doznajemo da ga ona, zbog ponašanja odraslih, uglavnom doživljavaju kao deklarativno, a ne stvarno pravo. Poseban problem predstavlja nerazumijevanje i loša informiranost o pravu djeteta na sudjelovanje u postupcima obiteljskopравne zaštite s čime se suočavamo i u komunikaciji sa stručnjacima. Zbog toga je važno da svi stručnjaci koji rade s djecom i za djecu te donose odluke o nekom segmentu djetetovog života budu educirani o ovom pravu djeteta, sukladno preporukama koje proizlaze iz *Općeg komentara br.12 (2009) Pravo djeteta da ga se sasluša, Odbora za prava djeteta UN-a*.

2.3 OBRAZOVNA PRAVA

U 2013. primili smo 262 prijave pojedinačnih povreda prava ukupno 423 djeteta na odgoj i obrazovanje, što predstavlja 18,3% od ukupnog broja zaprimljenih prijava. Prijave povreda prava djece na odgoj i obrazovanje na trećem su mjestu po brojnosti, a postotak njihove zastupljenosti u ukupnom broju prijava veći je za 5,3% u odnosu na prethodnu godinu. Najviše prijava odnosi se na povrede prava u osnovnoškolskom obrazovanju (150) i u srednjoškolskom obrazovanju (60), a potom slijede prijave koje se odnose na predškolski odgoj i obrazovanje (52). Od ukupnog broja prijava povreda prava na odgoj i obrazovanje 34% ili 89 prijava odnosilo se na prava djece s teškoćama u razvoju.

Prema sadržaju prijave su se odnosile na: dostupnost odgoja i obrazovanja; sigurnosne, prostorne i organizacijske uvjete odgoja i obrazovanja; kadrovske uvjete te programe i sadržaje odgoja i obrazovanja; međusobne odnose roditelja i radnika odgojno-obrazovnih ustanova te primjereno školovanje djece s teškoćama u razvoju.

U predškolskom odgoju i obrazovanju najveći broj prijava odnosio se na dostupnost i na nedostatak dječjih vrtića i odgovarajućih programa te nejednakost uvjeta u kojima djeca pohađaju predškolske programe. U osnovnom obrazovanju, glavni problemi su nemogućnost premještanja djece iz jedne u drugu osnovnu školu, neorganiziranje produženog boravka u školi i nepostojanje prijevoza ili neprilagođena organizacija školskog prijevoza potrebama učenika. U srednjoškolskom obrazovanju glavni problemi su način donošenja, sadržaj i primjena Odluke o elementima i kriterijima za izbor kandidata za upis u srednje škole te organiziranje i financiranje prijevoza srednjoškolaca. Sadržaj pritužbi i upita bile su i promjene odgojitelja i učitelja, broj djece u odgojno-obrazovnim skupinama i njihova struktura, prehrana djece, smanjenje razrednih odjela, formiranje novih razreda, promjene u organizaciji rada škole, neodgovarajući uvjeti i dotrajalost prostora i opreme, nepostojanje higijenskih potrepština u školama, neuređenost školskih igrališta i dvorišta, opasnost od stradavanja djece u prometu u okolici škole te druga pitanja vezana uz zaštitu zdravlja i sigurnosti djece.

Mnoge pritužbe odnosile su se na nedostatak kadrova u školama te nezakonitost, neprofesionalnost i nekompetentnost u postupanju odgojno-obrazovnih radnika i drugih djelatnika prema djeci. Roditelji i učenici nisu informirani o zakonskoj proceduri i mogućnostima zaštite prava učenika u postupku ocjenjivanja i izricanja pedagoških mjera, o čemu vrlo često nisu informirani niti učitelji i nastavnici, pa roditelji ostaju uskraćeni za te informacije i propuštaju rokove za zaštitu prava djeteta.

Poseban problem je neinformiranost o nužnosti i načinu provjere postojanja zapreka za zasnivanje radnog odnosa pri zapošljavanju radnika ili pri drugoj vrsti angažiranja osoba u radu koji uključuje kontakte s djecom. Pritužbe na programe i sadržaje pretežno su se odnosile na neorganiziranje dopunske i dodatne nastave u školama, organizaciju školskih izleta i ekurzija, na promidžbu i prodaju u školama, na prava darovite djece, na preopterećenost i neodgovarajuću organizaciju teorijske i praktične nastave i vježbi u strukovnim školama. Nastavile su se i polemike oko načina donošenja i sadržaja programa zdravstvenog odgoja u školama.

Nesporazumi između roditelja i radnika odgojno-obrazovnih ustanova i izostanak primjerene komunikacije, problemi su koji se često javljaju uz osnovni problem ili teškoću kod djeteta, a nerijetko su i glavna tema pritužbi. To upućuje na potrebu osposobljavanja i kontinuiranog jačanja kompetencija odgojno-obrazovnih radnika za profesionalnu i primjerenu komunikaciju s roditeljima i mirno rješavanje sukoba.

U odnosu na prethodnu godinu zabilježen je porast prijava pojedinačnih povreda **prava djece s teškoćama u razvoju** (TUR) na odgoj i obrazovanje, najviše u sustavu osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja. Postoje znatni problemi u implementaciji inkluzivne obrazovne prakse. U sustavu predškolskog odgoja i obrazovanja odbija se upis djece s TUR i skraćuje se njihov boravak u vrtiću. U osnovnoškolskom sustavu još nije donesen podzakonski akt koji bi regulirao uvjete, načine i djelokrug rada pomoćnika u nastavi. Nastavni se proces ne prilagođava potrebama djeteta. Protest ili javni bojkot roditelja čija djeca pohađaju istu školu kao i dijete s TUR, tematika je mnogih i sve češćih obraćanja našem Uredu.

2.4. ZDRAVSTVENA PRAVA

U području zaštite zdravstvenih prava djece postupali smo u povodu 107 pojedinačnih prijava koje su se odnosile na 128 djece te u općim inicijativama. Najveći broj prijava (59) dobili smo od institucija. Uglavnom su to bile obavijesti sanitarne inspekcije Ministarstva zdravlja o njihovom postupanju prema roditeljima koji odbijaju obvezno cijepljenje djeteta predviđeno *Programom obveznog cijepljenja djece školske i predškolske dobi*. Obraćali su nam se roditelji nezadovoljni opsegom i kvalitetom zdravstvenih usluga i informacija dobivenim od zdravstvenih djelatnika, pri čemu su neki roditelji iskazali nepovjerenje prema njihovom radu ili preispitali opravdanost medicinskih zahvata. Prijave su se odnosile i na nedostatak određenih vrsta stručnjaka u zdravstvu (pedijatar, ortodonata, dječjih psihijatar). Obratili su nam se roditelji čije dijete nije ostvarilo pravo na liječenje u inozemstvu na teret sredstava Hrvatskoga zavoda za zdravstveno osiguranje (HZZO). Bilo je i pritužbi u vezi s pravom djeteta na pravilnu prehranu u školi. Pratili smo kako se provodi edukacija zdravstvenih radnika o obiteljskome nasilju i obvezama njihovog postupanja, kao i pitanje primjene nekonvencionalnih metoda liječenja djece.

2.5 SOCIJALNA I EKONOMSKA PRAVA

Problematika vezana za ostvarivanje dječjih socijalnih i ekonomskih prava zastupljena je u ukupno 145 slučajeva, od čega se 55 odnosi na socijalna, a 90 na ekonomska prava djece. Pritužbe se odnose na ukupno 252 djece.

(14)

Praćenje
pojedinačnih
povreda
prava
djece

Povrede socijalnih i ekonomskih prava djece 2011. - 2013.

	2011.	2012.	2013.
Socijalna prava	43	42	55
Ekonomska prava	79	93	90
UKUPNO	122	135	145

Utjecaj teške ekonomske situacije i gospodarske krize razvidan je ne samo u ovdje prikazanim slučajevima, već i u onima prikazanim u dijelu izvješća o pravu djece na uzdržavanje te na zaštitu od nasilja i zanemarivanja. Naime, nedostatak materijalnih sredstava te zaokupljenost roditelja egzistencijalnim pitanjima često utječu na ukupnu kvalitetu obiteljskih odnosa, a i na odgoj i ponašanje djece.

2.5.1 SOCIJALNA PRAVA

Prijave u području socijalnih prava (55) u najvećem broju su se odnosile na povrede prava iz sustava socijalne skrbi, prava na ostvarivanje dječjeg doplatka, osobne invalidnine ili obiteljske mirovine te rodiljne i roditeljske potpore. Prijave su se odnosile na ukupno 70 djece.

2.5.2 EKONOMSKA PRAVA

Iz grupe povreda ekonomskih prava (90) najveći broj prijava odnosio se na pravo na primjeren životni standard, kojih je bilo 39, zatim slijedi 26 prijava zbog zaštite imovinskih prava djece te prijave zbog gospodarskog iskorištavanja, obavljanja štetnih poslova i neprimjerenog oglašavanja, kojih je bilo ukupno 25. Prijave su se odnosile na 182 djece.

2.5.2.1 Pravo na primjeren životni standard

Broj prijava zbog ugrožavanja prava na primjereni životni standard djece (39) u 2013. je bio manji nego u 2012. godini (52). Smanjeni broj prijava ne znači poboljšanje stanja, jer se ekonomska kriza odražava i u mnogim drugim područjima djetetovih prava. Prijave se odnose na postupke ovrhe, deložaciju, egzistencijalnu ugroženost djece povezanu s ugrožavajućim stambenim uvjetima u kojima obitelji žive te nemogućnost ostvarenja uzdržavanja.

2.5.2.2 Zaštita od gospodarskog iskorištavanja i obavljanja štetnih poslova

U području zaštite djece od gospodarskog iskorištavanja i obavljanja štetnih poslova primili smo 14 pojedinačnih prijava, od kojih se pet odnosi na povredu prava učenika pri obavljanju stručne prakse, šest na nezakoniti rad ili zapošljavanje djece u području radnih odnosa kod poslodavaca, dvije na sudjelovanje djece u kulturnim ili umjetničkim aktivnostima i jedna na sudjelovanje djece u sportskim aktivnostima.

Povredu prava učenika pri obavljanju praktične nastave i stručne prakse - Problemi koji se posebno ističu u ovom području su neisplata nagrade učenicima na praktičnoj nastavi ili naukovanju kod poslodavca, nepostojanje odgovarajućih sankcija za povrede prava učenika od strane poslodavaca te preopterećenost učenika i neodgovarajuća organizacija teorijske i praktične nastave.

Nezakoniti rad i zapošljavanje djece u području radnih odnosa kod poslodavca - Povrede prava maloljetnika na radu kod poslodavaca odnosile su se na: uskratu prava na dnevni i tjedni odmor,

određivanje prekovremenog i noćnog rada, neuručivanje pisanih potvrda o sklopljenom ugovoru o radu u slučaju kad ugovor o radu nije bio sklopljen u pisanom obliku, neprijavlivanje na obvezno mirovinsko i zdravstveno osiguranje u propisanom roku te zapošljavanje maloljetnika bez obveznog prethodnog utvrđivanja zdravstvene sposobnosti. Povrede propisa o zaštiti maloljetnika na radu kod poslodavaca bile su: samostalno obavljanje poslova s posebnim uvjetima rada, neosiguravanje odgovarajuće zaštitne opreme maloljetnom naučniku i nečuvanje propisane dokumentacije od strane poslodavca.

Sudjelovanje djece u umjetničkim, audiovizualnim i promidžbenim aktivnostima - Postojećim propisima nisu propisana detaljna pravila o sudjelovanju djece u kulturnim, umjetničkim, promidžbenim i sličnim aktivnostima uz nagradu, a za besplatno sudjelovanje djece u tim aktivnostima ne postoje nikakva pravila, kao ni sustav nadzora. U 2013. godini inspektori rada za radne odnose primili su 134 zahtjeva (80 manje nego u 2012.) zakonskih zastupnika maloljetnika mlađih od 15 godina za njihovo sudjelovanje uz naplatu u izvođenju različitih umjetničkih djela te snimanju video spotova, TV reklama, serijala i slično. Neophodno je da nadležna ministarstva vode računa da se pri donošenju novog Obiteljskog zakona i novog Zakona o radu propišu detaljna pravila o sudjelovanju djece u ovim aktivnostima sukladno Konvenciji o pravima djeteta i Konvenciji o najnižoj dobi za zapošljavanje, da se jasno razgraniče nadležnosti između resora u čijem su djelokrugu navedeni propisi te da se propišu odgovarajuće upravne i prekršajne odredbe za povrede prava djece u ovom području.

Djeca koja prose posebno su ugrožena skupina, a složeni problem prosjačenja djece zahtijeva angažman šire društvene zajednice radi njihove zaštite. Ured pravobraniteljice za djecu je u rujnu 2013. izradio informativni letak „Zaštitimo djecu koja prose - ona trebaju našu pomoć“, s ciljem podizanja javne svijesti o štetnosti prosjačenja za djecu te ga uputio većim trgovačkim centrima u Zagrebu, Hrvatskoj obrtničkoj komori, policiji i drugima.

2.5.2.3 Zaštita imovinskih prava djeteta

Vezano uz zaštitu imovinskih prava djeteta zaprimili smo 26 upita i pritužbi. Među njima je najviše bilo onih koji su se odnosili na raspolaganje djetetovom imovinom (15), polaganje računa o upravljanju djetetovom imovinom (5) te mjere osiguranja na imovini roditelja (6).

2.5.2.4 Neprimjereno oglašavanje

Pitanjima zaštite djece od neprimjerenog oglašavanja bavili smo se u 11 prijava, 11 općih inicijativa te više obavijesti i upita, koji su se odnosili na oglašavanje u povodu izbora, oglašavanje u odgojno-obrazovnim ustanovama, neprimjerene sadržaje televizijskih i radijskih reklama, tiskanih medija, plakata i oglasa te na korištenje djece u marketinške svrhe.

2.6 KULTURNA PRAVA - SLOBODNO VRIJEME

U protekloj godini pitanjima kulturnih prava djece bavili smo se u 26 prijava povreda kulturnih prava djece i nekoliko općih inicijativa te prilikom obilazaka odgojno-obrazovnih institucija i drugih prostora u kojima borave djeca. Najveći broj prijava odnosio se na područje sporta, turizma te vjerske sadržaje u odgojno-obrazovnim institucijama. Pojedine prijave ukazivale su na nepravilnosti u organiziranju državnih natjecanja, iskorištavanje djeteta u poslovanju modne kuće, organizirani posjet učenika kazališnoj predstavi čiji sadržaj nije primjeren djeci i drugo.

2.7 PRAVOSUDNO ZAŠTITNA PRAVA

Tijekom 2013. godine Ured je zaprimio 81 prijavu povreda prava djece u pravosudnom postupku koje su se odnosile na ukupno 113 djece. Najveći broj prijava odnosio se na povredu prava na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe djeteta (36) te na povredu prava na dostojanstvo u postupku pri nadležnim tijelima (23). Ostale prijave odnosile su se na: povredu prava na suđenje u razumnom roku (7), na povredu minimalnih jamstava u slučaju da je dijete osumnjičeno, optuženo, okrivljeno ili osuđeno (3), na povredu prava djeteta oštećenika (4), na zaštitu djeteta svjedoka (3), na

zaštitu od otmice, prodaje i trgovine (2), na zaštitu od iskorištavanja (1) i na povredu ostalih pravosudnih prava djece (2). Neke pritužbe odnosile su se na neodgovarajuće postupanje službenih osoba prema djeci.

(16)

2.7.1 Zaštita djeteta svjedoka i oštećenika u pravosudnom postupku

Sustav zaštite djece žrtava i svjedoka nije sustavno organiziran što ima za posljedicu neujednačenu provedbu propisa u praksi. U praksi se događaju višekratna i neprimjerena ispitivanja djece, budući da je ograničavanje broja ispitivanja djeteta zakonski regulirano samo u odnosu na sudski postupak, a u pretkaznenom postupku takva ograničenja ne postoje. Zabrinjava nedovoljan broj stručnjaka te izostanak koordinacije stručnjaka različitih sustava (pravosuđe, policija, socijalna skrb) koji sudjeluju u organiziranju zaštite djece žrtava i svjedoka. Praksa podrške svjedocima i žrtvama je neujednačena jer samo osam sudova ima odjele za podršku, a njihovo uključivanje ovisi o volji suca. Djelovanje službe podrške ograničeno je na pružanje psihološke podrške djetetu prije sudske rasprave te nema mogućnosti pružanja kompletne pomoći i podrške djetetu i njegovoj obitelji, kako to nalažu međunarodni standardi. Zabrinjava i zastarjela audio-video tehnika koja bi se trebala koristiti u ispitivanju djeteta. U policijskoj istrazi ne postoje posebna ograničenja u odnosu na trajanje obavijesnih razgovora s djecom ili njihova boravka u prostorijama policije. Vrlo često izostaje priprema djeteta za svjedočenje (upoznavanje s ispitivačem, načinom i tijekom sudskog postupka, sudskim prostorom i tehnikama ispitivanja), zatim pružanje psihološke potpore djetetu kako bi se umanjio strah od suda, kao i objašnjenje što se od djeteta očekuje i kada ne treba svjedočiti. Sudski prostori u kojima se dijete ispituje nisu prilagođeni za razgovor s djetetom, što je nužno da bi mu se barem donekle umanjio stres u takvoj situaciji.

Praćenje
pojedinačnih
povređa
prava
djece

2.7.1.1 Pravo na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe

Dugotrajnost sudskog postupka, višestruko ispitivanje seksualno zlostavljanog djeteta, ponavljani intervjui s djetetom s više različitih ispitivača i na različitim lokacijama, nedovoljno organiziran sustav podrške djetetu te nedostatak stručnjaka i ustanova za tretman seksualno zlostavljane djece glavni su problemi u ovom području. Preventivni programi nisu sustavno organizirani te su dostupni ograničenom broju djece. Medijsko prikazivanje slučajeva seksualnog zlostavljanja djece često je senzacionalističko pa ugrožava djetetovo pravo na zaštitu privatnosti i uzrokuje dodatnu traumu. Nije organiziran nadzor i praćenje pravomoćno osuđenih počinitelja seksualnih delikata na štetu djece nakon izdržane kazne niti su razvijeni učinkoviti preventivni programi za potencijalne počinitelje seksualnog nasilja nad djecom.

2.7.2 Zaštita prava djece kao počinitelja kaznenih djela i prekršaja

Iako je postupanje prema djeci počiniteljima kaznenih djela zakonski dobro uređeno, praksa pokazuje brojna kršenja njihovih prava: od neodgovarajuće komunikacije službenika policije s djecom, predugog trajanja kaznenoga postupka i boravka u istražnome zatvoru do nedostatka zasebnih zavodskih ustanova za maloljetnike. Zakon o sudovima za mladež obvezuje pravosuđe na žurnost u postupanju, no susrećemo se s dugotrajnim kaznenim postupcima, a situacija je posebno zabrinjavajuća ako se maloljetnik nalazi u istražnome zatvoru, gdje neki od njih borave i više od godinu dana. Mjera istražnog zatvora ne izvršava se u skladu s međunarodnim standardima. Iako su maloljetnici odvojeni od odraslih, prema njima se ne provodi stručni tretman ni strukturirana psihosocijalna pomoć, a rad i obrazovanje im najčešće nisu dostupni. Još nisu formirane zasebne zavodske ustanove u kojima bi oni izvršavali mjeru pritvora. Ni svi sudovi i državna odvjetništva za mladež još nemaju stručne suradnike-neppravnike (socijalne pedagoge, socijalne radnike, psihologe), a prekršajni sudovi uopće ne predviđaju takvu vrstu stručne pomoći, što znatno snižava standarde zaštite djeteta. Unatoč brojnim upozorenjima stručnjaka, odgojna mjera upućivanja u odgojni zavod za mušku populaciju godinama se izvršava u neprimjerenim uvjetima, što utječe na njezinu neučinkovitost i visoku stopu kriminalnog povrata.

2.8 SIGURNOST, NESREĆE I UGROŽAVAJUĆE OKRUŽENJE

U području zaštite sigurnosti djece u 2013. godini zaprimljeno je 25 pojedinačnih prijava povreda prava djece, kojima je bilo obuhvaćeno 81 dijete. Obraćali su nam se roditelji, a i sama djeca tražeći zaštitu vezano uz: stradanja djece u prometu, opasnosti na igralištu i u igraonicama, problematiku nestale djece te štetne i ugrožavajuće utjecaje (onečišćenje zraka - imisije, štetni materijali, uređaji, postrojenja, mine, oružje i opasnost od životinja). Osim rada po pojedinačnim povredama, bavili smo se i prijavama ugroženosti prava većih skupina djece. Sve to bilo je podloga za predlaganje općih inicijativa i preporuke u zaštiti djece.

2.9 DISKRIMINACIJA

Tijekom 2013. godine postupali smo po Zakonu o suzbijanju diskriminacije u 25 slučajeva, što je devet pritužbi više nego u 2012. Pored toga, u 2013. je u postupak praćenja preneseno i 12 slučajeva iz prethodne godine. U svih 25 slučajeva podnositelji pritužbi su, u ime djece, bile odrasle osobe. U sedam slučajeva bile su to majke, u pet očevi, u pet slučajeva oba roditelja, u po jednom slučaju udruga, trener djeteta i novinar, u dva slučaja pravobraniteljica je postupala na vlastitu inicijativu i na temelju obavijesti druge pravobraniteljske institucije, a u tri slučaja pritužitelji su bili anonimni. U šest slučajeva prituženo je diskriminatorno postupanje prema djevojčicama, u devet prema dječacima, a u 10 prema grupi djece. Pritužbe se u 22 slučaja odnose na područje obrazovanja, a u tri na područje socijalne skrbi. Glede prituženih tijela, podnositelji su se prituživali na fizičke osobe u dva slučaja, na pravne osobe u dva slučaja, na pravne osobe s javnim ovlastima u 19 slučajeva, u jednom slučaju na tijelo državne uprave i u jednom na tijelo jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.

(17)

Mreža mladih
savjetnika
(MMS)
- dječje
sudjelovanje

3 Mreža mladih savjetnika (MMS) - dječje sudjelovanje

Mreža mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu - MMS stalno je savjetničko tijelo pravobraniteljice za djecu, koje formalno postoji od 2010., a čine ga djeca i mladi u dobi od 12 do 18 godina, izabrani na mandat od dvije godine. Biraju ih djeca - članovi prethodne generacije MMS-a, uz sudjelovanje pravobraniteljice i odraslih savjetnica. Sada je aktivna druga generacija MMS-a, čiji je mandat započeo u rujnu 2012.

Članovi MMS-a su savjetnici i suradnici pravobraniteljice te njezini *ambasadori*, koji svojim vršnjacima prenose informacije o radu MMS-a i pravobraniteljice te ih upoznaju s dječjim pravima i njihovom zaštitom. Oni u okviru svoje savjetničke uloge upoznaju pravobraniteljicu sa svojim stajalištima o položaju djece u društvu, o problemima s kojima se djeca suočavaju u sredinama u kojima žive te predlažu načine njihovog rješavanja. Savjetničku ulogu ostvaruju u neposrednom kontaktu s pravobraniteljicom i njezinim odraslim savjetnicima te putem zatvorenog elektroničkog foruma, gdje razmjenjuju mišljenja. Djeca se za članstvo u MMS-u kandidiraju sama, putem javnog natječaja koji se objavljuje putem medija svake dvije godine. Svaki član MMS-a zastupa vlastito mišljenje i predstavlja samoga sebe, a nije predstavnik svoje škole ili mjesta.

Važne aktivnosti članova MMS-a u 2013. bile su sudjelovanje u međunarodnom vršnjačkom istraživanju o dječjoj participaciji i evaluaciji rada Ureda pravobraniteljice te njihovo sudjelovanje u raspravi u Hrvatskome saboru. U povodu 10. obljetnice samostalnog Pravobranitelja za djecu u Hrvatskoj, pravobraniteljica za djecu i MMS organizirali su 19. studenoga 2013. raspravu u Hrvatskome saboru pod naslovom „Dječja prava u Hrvatskoj danas“. Tom su prilikom članovi MMS-a izvijestili o aktualnim problemima u ostvarivanju dječjih prava. I druga djeca, koja su bila među uzvanicima, iskoristila su tu priliku da zastupnike i predstavnike institucija upozore na probleme i potrebe djece.

4 Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece

(18)

U poglavlju o prijedlozima za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece detaljno izvješćujemo o pojedinim područjima kojima smo se intenzivno bavili prateći različite izvore: obavijesti, prijave, saznanja iz izravne komunikacije s djecom, izvješća nadležnih institucija, istraživanja drugih subjekata, medijske napise i ostalo. Na svemu tome temeljili smo brojne opće inicijative i aktivnosti.

4.1 PRAVA DJECE PRIPADNIKA NACIONALNIH MANJINA

Najveći broj prijava i inicijativa Ureda odnosio se na ostvarivanje prava djece pripadnika romske nacionalne manjine, no bavili smo se i ostvarivanjem prava na obrazovanje djece srpske, talijanske i austrijsko-njemačke nacionalne manjine.

Osim pitanja odgoja i obrazovanja kao najizraženijeg područja kršenja prava djece pripadnika romske nacionalne manjine, važne teme s kojima smo se susretali su rješavanje statusnih pitanja kao i pitanja zdravstvene skrbi. Dostupnost odgoja i obrazovanja i dalje je problem za djecu pripadnike romske nacionalne manjine. Mjere obrazovne politike trebaju biti više usmjerene na ostvarivanje kratkoročnih planova koji će donijeti izravne promjene u životu djece pripadnika romske nacionalne manjine, poput uvođenja obvezatnog dvogodišnjeg programa predškole, osiguravanja produženog boravka, romskih pomagača, udžbenika na romskom jeziku ili podrške romskim učenicima u pronalaženju poslodavaca kod kojih će pohađati praktični dio nastave u srednjoj školi. Uočavamo problem nedovoljnog aktivnosti škola u prijavljivanju roditelja koji ne vode brigu o redovitom pohađanju nastave i izvršavanju školskih obveza. Stupanjem na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Prekršajnog zakona, po kojem uredi državne uprave protiv počinitelja prekršaja izdaju prekršajne naloge, uočen je problem osiguravanja tumača od strane ureda državne uprave ako počinitelj prekršaja (roditelj) ne razumije jezik na kojem se vodi postupak.

4.2 PRAVA DJECE S PROBLEMIMA U PONAŠANJU

Prava djece s problemima u ponašanju krše se u svim segmentima njihovog života. Najviše prijava odnosi se na područje odgoja i obrazovanja u osnovnoj školi, a škole nemaju dovoljno učinkovitih mehanizama za nošenje s ovom pojavom. I zbog propusta u obiteljskopravnoj zaštiti nerijetko dolazi do pojave ili pogoršavanja problema u ponašanju djece. Posebno je teška situacija djece koja imaju poremećaje u ponašanju u kombinaciji s teškoćama mentalnog zdravlja, a smještena su u ustanove socijalne skrbi. Ne postoje kapaciteti i resursi za njihove specifične i multiproblemske potrebe. Za djevojčice situacija se dodatno komplicira ako je kombinirana s maloljetničkom trudnoćom ili rođenjem djeteta.

4.3 BRIGA ZA MENTALNO ZDRAVLJE DJECE

Briga za mentalno zdravlje djece izrazito je nezadovoljavajuća izvan regionalnih središta, u kojima često ne postoje ni minimalni kapaciteti za djecu, budući da prevencija, liječenje i rehabilitacija u sustavu primarne zdravstvene zaštite nisu široko dostupni u lokalnoj zajednici. Multisektorska i multidisciplinarna suradnja stručnjaka u pružanju cjelovite pomoći djetetu nije dovoljno učinkovita. Nedostaje usluga stručne podrške roditeljima u ranom prepoznavanju početnih problema djece, kao i rane intervencije. Nedovoljno je ambulantnih, dnevno-bolničkih i stacionarnih usluga i kapaciteta za liječenje djece kod koje su se teškoće već pojavile, a posebno zabrinjava nedovoljan broj psihijatara za djecu i mladež. Za prihvata i postupanje prema djeci u akutnim kriznim stanjima ne postoje jasna pravila i protokoli pa se njihovo pravo na primjereno liječenje često krši. Nedostaje i mjera sustavnog, aktivnog i kontinuiranog praćenja i rehabilitacije djece nakon otpusta s bolničkog liječenja ili pokušaja samoubojstva.

4.4 ZAŠTITA DJECE OD OVISNOSTI

Unatoč strateškim dokumentima i zakonskim zabranama koje su usmjerene suzbijanju i sprečavanju svih oblika ovisnosti djece i mladih, suočeni smo s problemom zabrinjavajućeg ponašanja, štetnog po njihovo zdravlje, posebno s obzirom na učestalost konzumiranja alkohola, cigareta te eksperimentiranja s drogama.

Radi djelotvornijeg pristupa rješavanju problema opijanja djece, pušenja, klađenja i kockanja nužno je suočiti se s njegovim razmjerima, ozbiljnošću i dalekosežnim posljedicama po zdravlje i kvalitetu života djeteta koje već u ranoj životnoj dobi razvije neku od ovih štetnih navika ili ovisnost. Uz djelotvorne preventivne programe usmjerene djeci, mladima i njihovim roditeljima, važno je osigurati i savjetovaništa za djecu i odrasle, gdje bi se mogli obratiti već na prve naznake problema. Uza sve to, lokalna zajednica treba mladima pružiti mogućnost kvalitetnog provođenja slobodnog vremena. Snažan je i utjecaj odraslih članova obitelji, koji nerijetko svojim lošim primjerom umanjuju snagu poruke o štetnosti ovih oblika ponašanja, „uvode“ djecu u „svijet“ konzumacije alkohola, pušenja i klađenja te zatvaraju oči pred prvim znakovima sklonosti djeteta ovim štetnim navikama. Djeca su također svakodnevno izložena agresivnom reklamiranju piva, osobito putem televizije, što se može odraziti na stvaranje pozitivnog stava prema konzumiranju alkohola.

4.5 ZDRAVSTVENI ODGOJ

U 2013. nastavile su se polemike oko načina donošenja i sadržaja programa zdravstvenog odgoja u školama te protivljenja pojedinih udruga, nekih roditelja, crkvenih vlasti i nekih nastavnika pojedinim dijelovima tog programa ili programu u cijelosti. Naše stajalište o zdravstvenom odgoju i svim njegovim sastavnicama je nepromijenjeno od 2007. godine, a naš je temeljni stav, koji proizlazi iz odredbi Konvencije o pravima djeteta, da dijete ima bezuvjetno pravo na znanje i informacije koje se tiču očuvanja njegovog zdravlja i nitko pa ni roditelji ne smije mu uskratiti to pravo. Na to Hrvatsku obvezuju i preporuke Odbora za prava djeteta, ugrađene u Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine, kao i Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja, koju je Hrvatska ratificirala. U promišljanju o ovoj temi koristimo se i pravorijekom Europskog suda za ljudska prava iz rujna 2011., koji je, u slučaju Dojan i ostali protiv Njemačke, odlučio da država ima ovlast osigurati obrazovanje djeci pa i spolni odgoj, koji mora biti religijski neutralan te da time ne zadire u pravo roditelja da odgajaju i obrazuju djecu, kao ni u vjerske slobode roditelja.

4.6 PRAVA DJECE ČIJI SU RODITELJI U ZATVORU

Najčešće prekršeno pravo djece čiji su roditelji u zatvoru jest pravo na kontakt s roditeljem. Propisi koji reguliraju količinu i način posjeta roditelju lišenom slobode vrlo su restriktivni, a penalne ustanove nerijetko su znatno udaljene od boravišta djeteta. Kontakt je još rjeđi ako postoji nerazumijevanje ili ograničene materijalne mogućnosti drugog roditelja ili skrbnika. Djeca u kaznenoj ustanovi prije i tijekom posjeta nerijetko nailaze na nerazumijevanje i neosjetljivost zatvorskih osoblja. Zbog odsutnosti roditelja koji materijalno ne pridonosi obitelji, ova djeca su i ekonomski ugroženija i trpe zbog siromaštva. U školi nerijetko trpe porugu i stigmatizaciju od svojih vršnjaka, a školski djelatnici nedovoljno uočavaju njihovu posebnu ranjivost i težinu životne situacije. I mediji svojim načinom izvještavanja o kaznenim djelima i osobnim prilikama počinitelja nerijetko zanemaruju interese njihove djece.

4.7 PRAVOSUĐE PRILAGOĐENO DJECI

U cilju unapređivanje standarda zaštite djece u okviru pravosudnog postupka Ured pravobraniteljice za djecu godinama upozorava na kadrovske, prostorne i organizacijske probleme koji postoje u pravosudnom sustavu. Zalažemo se za osnivanje specijaliziranih obiteljskih sudova, licenciranje odvjetnika koji zastupaju djecu, osnivanje posebnih stručnih službi pri sudovima koji donose odluke o obiteljskopravnoj zaštiti, potrebnu stručnu ekipiranost centara za socijalnu skrb te sustavnu edukaciju stručnjaka koji sudjeluju u pravosudnom postupku. Ukazujemo na potrebu osnivanja servisa za podršku i pomoć djeci žrtvama i svjedocima na lokalnoj razini te prilagođavanje sudskih prostora i uvjeta za sudjelovanje djece.

Tijekom 2013. sudjelovali smo u edukaciji stručnjaka o pravima djece i međunarodnim standardima njihove zaštite na Policijskoj akademiji i u Hrvatskoj odvjetničkoj komori, potaknuli smo organiziranje edukativnih radionica za suce, državne odvjetnike te druge stručne djelatnike u pravosudnom postupku, koje su započele u 2014. godini. U 2013. smo organizirali stručne skupove u Zagrebu, Rijeci, Osijeku i Splitu, na kojima smo predstavili zbornike „Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju“ i „Dijete u pravosudnom postupku: Primjena Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava“.

Sudjelovali smo u projektu Europske komisije EUROLAX o dječjem sudjelovanju u kaznenim, građanskim, prekršajnim i upravnim postupcima, kao i u izradi Izvešća o stanju temeljnih ljudskih prava u EU za 2013. godinu, koje provodi Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA). Članovi smo fokus grupe za provođenje projekta „*Making the EU Charter of Fundamental Rights a Living Instrument*“, koji provodi Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH. Sudjelovali smo i u radu regionalne ministarske konferencije zemalja Europe i Središnje Azije o pravdi za djecu, održane u lipnju 2013. u Bruxellesu, gdje se raspravljalo o izvješću „Pravosuđe prilagođeno djeci u CEE/CIS regiji: Napredak, izazovi, prepreke i mogućnosti“.

Kao članica organizacije *Children of Prisoners Europe* (COPE, bivši EUROCHIPS), pravobraniteljica kontinuirano upozorava na važnost „child friendly“ pravosudnog sustava, među ostalim i za djecu roditelja lišenih slobode.

Tijekom 2013. Ured pravobraniteljice za djecu sudjelovao je u izradi Izmjena i dopuna Kaznenog zakona, Zakona o kaznenom postupku, Zakona o sudovima za mladež i Prekršajnog zakona te uputio brojne prijedloge, pozivajući se na Smjernice Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci.

4.8 ZAŠTITA DJECE KOJA SE BAVE SPORTOM

Zbog niza nedorečenosti i pravnih praznina djeca koja se bave sportom još nemaju osiguranu cjelovitu i sveobuhvatnu zaštitu. Na to smo u ožujku 2013. ponovno upozorili Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, ponudivši niz prijedloga. Ponovno smo preporučili licenciranje trenera i voditelja sportskih aktivnosti djece, čime bi se spriječilo da u kontakt s djecom u klubu dođu osobe koje nisu educirane za rad s djecom, kao i one koje su već izražavale neprimjena i/ili kažnjiva ponašanja. Izrazili smo neslaganje s propisima i aktima nacionalnih sportskih saveza koji reguliraju prelasku djece iz jednog kluba u drugi te predložili da se izvan snage stave odredbe koje uvjetuju izdavanje ispisanice podmirenjem tzv. „otkupnina“. Upozorili smo i na nezadovoljavajuću organizaciju zdravstvene skrbi za djecu sportaše, budući da ne postoji obveza sustavnog praćenja njihovog zdravlja te smo predložili propisivanje obveznih periodičnih pregleda zdravstvene sposobnosti djece (prvi put već prije početka bavljenja sportom).

S obzirom na rizike bavljenja sportom, posebice u slučaju kontaktnih borilačkih sportova, preporučili smo određivanje dobi za početak bavljenja određenim sportom te uvođenje obveze upoznavanja djece i roditelja s mogućim štetnim posljedicama. Jedna od preporuka odnosila se na uvođenje obveznog praćenja i evidentiranja povreda djece pri bavljenju sportom, radi planiranja dugoročnih mjera zaštite zdravlja djece te na osiguravanje nadzora kvalitete i sigurnosti sportskih objekata i opreme. Još jednom smo ukazali na potrebu donošenja protokola za zaštitu djece koja se bave sportom, te proširenje primjene postojećeg *Protokola za postupanje u slučaju nasilja među djecom* i na sportske klubove. Upozorili smo i na posljedice nedonošenja provedbenih propisa u području sporta. Tijekom 2013. pojavilo se i pitanje protokola postupanja u slučaju sumnje na uzimanje nedopuštenih sredstava za djecu sportaše, a bavili smo se i prijavama o mogućoj diskriminaciji djece u sportu.

4.9 DJECA I POLITIKA

Proteklu su godinu obilježile intenzivne političke kampanje tijekom održavanja lokalnih izbora, izbora članova Europskog parlamenta te provođenja državnog referenduma o ustavnoj definiciji braka. Ove aktivnosti često su se neizravno odnosile na djecu, a u pojedinim slučajevima u lokalnim izbori-

ma djeca su bila i izravno uključena. Dobili smo niz prijava o tome kako se djecu poziva da svojim nastupom uljepšaju otvaranje sportskih dvorana, da su slike političara istaknute na autobusima kojima se učenici prevoze u školu, da se aktualni gradonačelnici češće slikaju s djecom tih dana, da se djeca često nalaze na promotivnim snimkama i drugim materijalima za lokalne izbore. Stoga smo 10. svibnja 2013. javnosti uputili poruku na našoj stranici www.dijete.hr apelirajući na organizatore političkih skupova, stranke i kandidate da svakako izbjegnu i spriječe takvo iskorištavanje djece. Podsjetili smo da se briga o potrebama djece i osiguravanje uvjeta za njihovo kvalitetnije odrastanje u zajednici svakako trebaju vidjeti u programima kandidata za članove lokalne uprave i samouprave, ali da djeci nije mjesto na promidžbenim plakatima.

Roditelji postaju osjetljiviji na naznake zlouporabe i iskorištavanje djece u političkoj promidžbi, a i mediji sve češće prepoznaju i kritiziraju takve neprimjerene postupke političara te se često poziva i pravobraniteljicu da javno osudi takvu praksu. Nažalost, unatoč našim prijedlozima, još nisu donesena pravila ponašanja u izbornim kampanjama u kojima bi se jasno i nedvosmisleno zaštitilo djecu.

4.10 MEDIJI I ZAŠTITA DJEČJIH PRAVA

Mediji često izvještavaju o djeci i upozoravaju na potrebu zaštite njihovih prava, ali pritom nerijetko i sami senzacionalističkim napisima krše prava djece. Obavijesti, upiti i prijave Uredu pravobraniteljice za djecu, kojih je ukupno bilo više od stotinu, potvrđuju da su građani svjesni prava djece u medijima, osobito prava na privatnost i na zaštitu od potencijalno štetnih sadržaja te da su zainteresirani za propise, obveze i mehanizme zaštite djece u ovom području. Prijave potvrđuju da javnost i dalje vidi Pravobranitelja za djecu kao regulatora medija ili barem kao „autoritet“ koji može i treba utjecati na rad medija. Smatramo da je to znak kako je nužno osnažiti regulacijske i samoregulacijske mehanizme u području medija, koji se i sami više trebaju angažirati u redovitom obavještavanju javnosti o svome radu. Javnosti i dalje nije dovoljno poznat rad Vijeća za elektroničke medije (VEM), koje prema Zakonu o elektroničkim medijima i Pravilniku o zaštiti maloljetnika, može i treba pratiti i sankcionirati kršenja prava djece.

Potrebno je i dalje jačati regulativu u području zaštite prava djece u medijima te donijeti propise koji još nedostaju. Podsjećamo da još nije donesen *Pravilnik o kategorizaciji audiovizualnih djela*, a smatramo i da je potrebno regulirati prodaju dječjih računalnih igara uvođenjem obaveznog označavanja sadržaja koji bi mogli biti štetni za djecu određene dobi, ali i poticati proizvodnju igara poticajnih za djetetov razvoj. Budući da su djeca od rane dobi uronjena u medijsko okruženje, obveza je odraslih osnažiti ih za kritički odnos prema medijskim sadržajima te za kompetentno i sigurno korištenje medijima. Zauzimamo se za uvođenje medijskog odgoja i obrazovanja, na svim razinama odgojno-obrazovnog sustava, kako bi medijska pismenost bila dostupna svakom djetetu.

4.11 ZAŠTITA DJECE MIGRANATA

Ured pravobraniteljice za djecu se već niz godina bavi problematikom zaštite djece u migracijama, osobito djece stranih državljana bez pratnje odraslih te smo, u vezi s time, upućivali preporuke Vladi RH, predlagali izmjene zakona, organizirali edukacije, objavili publikaciju „Djeca bez pratnje“, a sudjelovali smo i u radu radne skupine za izradu *Protokola o postupanju prema djeci odvojenoj od roditelja - stranim državljanima*, koji je Vlada RH usvojila u srpnju 2013., te su u njega ugrađeni brojni naši prijedlozi.

Zaštita ove posebno ranjive skupine djece bila je tema godišnje skupštine Europske mreže pravobranitelja za djecu - ENOC (Bruxelles, 25. - 27. rujna 2013.), na kojoj smo predstavili stanje i probleme u zaštiti djece bez pratnje u Hrvatskoj. Na konferenciji je usvojena *Izjava o djeci u pokretu*, u kojoj su iznesena zajednička stajališta europskih pravobranitelja, uz poziv svim europskim državama da osiguraju zaštitu djece migranata.

Slijedom zaključaka konferencije o potrebi međusobne suradnje u zaštiti ove skupine djece, Ured pravobraniteljice za djecu RH bio je domaćin tematske sjednice Mreže pravobranitelja za djecu Jugoistočne Europe - CRONSEE „Djeca u pokretu“ (Zagreb, 5. studenoga 2013.). Na sjednici su sud-

jelovali i predstavnici organizacije *Save the Children International* i regionalnih nevladinih organizacija, predstavnik Ureda visokog povjerenika UN-a za izbjeglice u RH te predstavnici MUP-a, Ministarstva socijalne politike i mladih i svih pravobraniteljskih institucija u RH. Pravobranitelji za djecu usuglasili su se kako je u svakoj državi nužno uspostaviti sveobuhvatan i učinkovit sustav zaštite djece u pokretu koji će im, neovisno o migracijskome statusu, jamčiti zaštitu i puno ostvarenje njihovih prava.

Zaključke CRONSEE-a i Izjavu ENOC-a pravobraniteljica za djecu predstavila je i na Regionalnoj konferenciji „Djeca u pokretu u Jugoistočnoj Europi“, u organizaciji *Save the Children International* (Beograd, 5. prosinca 2013.).

Savjetnice pravobraniteljice za djecu sudjelovale su i u realizaciji radionica za djelatnike u sustavu socijalne skrbi i policije, koje su organizirali UNHCR, Centar za nove inicijative i Ministarstvo socijalne politike i mladih, u sklopu projekta „Djeca u pokretu“.

5 Upozorenja, prijedlozi i preporuke za sprečavanje štetnih djelovanja

Sukladno Zakonu o pravobranitelju za djecu, pravobraniteljica je ovlaštena upozoravati, predlagati i davati preporuke. Ovim preporukama se institucijama, tijelima ili osobama ukazuje na potrebu postizanja veće razine zaštite dječjih prava i interesa. Tijekom 2013. uputili smo brojne pojedinačne preporuke koje su se odnosile na zaštitu prava pojedinog djeteta ili na pojedinačni predmet. Usto smo nadležnim institucijama uputili i 49 općih preporuka, s ciljem unapređivanja zaštite veće grupe djece u Republici Hrvatskoj. U cjelovitom Izvešću navodimo sve ove preporuke, grupirane po sljedećim temama: Obiteljskoppravna zaštita, Obrazovanje, Zdravlje, Pravosuđe, Sigurnost djece, Zaštita imovinskih interesa djece, Sport, Zaštita posebno ranjivih skupina djece, Mediji i Ostalo.

6 Sudjelovanja u izradi propisa i poticaji za donošenje i izmjenu propisa

Normativne aktivnosti Ureda pravobraniteljice za djecu usmjerene su na davanje prijedloga i mišljenja na nacrt prijedloga propisa, sudjelovanje u radu saborskih odbora i radnih skupina za izradu nacrt propisa te poticanje donošenja propisa ili njihovih izmjena. Tijekom 2013. sudjelovali smo u donošenju ukupno 39 propisa, i to 25 zakona, 10 pravilnika i četiri protokola, dajući svoje mišljenje i prijedloge u javnoj raspravi na traženje nadležnih tijela ili sudjelujući u radu saborskih odbora. Kao članovi radnih skupina sudjelovali smo i u izradi nacrt prijedloga: Zakona o socijalnoj skrbi, Zakona o potvrđivanju Konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem, Protokola o postupanju prema djeci odvojenoj od roditelja - stranim državljanima, Protokola o postupanju u slučajevima zlostavljanja i zanemarivanja djece, Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o postupku povodom pritužbe, Protokola o postupanju prema djeci odvojenoj od roditelja - stranim državljanima i Pravilnika o načinu prikupljanja medicinske dokumentacije i utvrđivanju uvjeta i preduvjeta i pretpostavki za promjenu spola ili života u drugom rodnom identitetu.

7 Obilasci ustanova za djecu i drugih mjesta

Temeljem zakonske ovlasti i prava pristupa u prostorije i uvida u način ostvarivanja brige o djeci koja borave ili su privremeno, odnosno trajno smještena kod fizičkih i pravnih osoba i drugih pravnih subjekata na temelju posebnih propisa, pravobraniteljica, njezine zamjenice i savjetnice su u 2013. obišle 78 ustanova: osam ustanova socijalne skrbi, jednu ustanovu za žrtve obiteljskoga nasilja, jedno prihvatilište za tražitelje azila, 55 odgojno-obrazovnih ustanova (od toga pet učeničkih domova, dva centra za odgoj i obrazovanje, jednu školu pri bolnici), šest zdravstvenih ustanova, dvije dječje igraonice i pet kaznenih ustanova. Zapažanja o svim ovim institucijama, ocjenu stanja i preporuke za moguća poboljšanja detaljnije navodimo u cjelovitom Izvješću.

(23)

8 Ostale aktivnosti vezane uz zaštitu i promicanje prava djece

Tijekom 2013. godine Ured pravobraniteljice za djecu organizirao je ukupno pet skupova među kojima ističemo raspravu u Hrvatskome saboru pod naslovom „Dječja prava u Hrvatskoj danas“, u čijoj su pripremi i realizaciji aktivno sudjelovali članovi Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu - MMS (Zagreb, 19. studenoga 2013.) te tematsku sjednicu Mreže pravobranitelja za djecu Jugoistočne Europe CRONSEE „Djeca u pokretu“ (Zagreb, 5. studenoga 2013.). U nakladi Ureda objavljene su tri stručne publikacije (dvije na engleskom jeziku) i letak za djecu o MMS-u. Na brojnim skupovima u Hrvatskoj održali smo ukupno 65 pozvanih izlaganja ili kraćih izlaganja unutar rasprave. Pravobraniteljica i njezin tim objavili su u zbornicima, časopisima, novinama i drugim publikacijama ukupno 16 tekstova različitih vrsta, od stručnih članaka, analiza i prikaza raznih područja zaštite dječjih prava do predgovora i sažetaka stručnih radova, na hrvatskom i engleskom jeziku. Ostvarili smo uspješnu suradnju s brojnim institucijama, pravobraniteljskim uredima, organizacijama civilnog društva i drugima.

9 Susreti, razgovori i suradnja s djecom

Jedno od važnih područja rada Ureda pravobraniteljice za djecu su susreti, razgovori i suradnja s djecom s kojom se pravobraniteljica i njezini suradnici susreću u različitim situacijama. U tim susretima i razgovorima čujemo stavove, opažanja i razmišljanja djece te njihove prijedloge za poboljšanje stanja o svim pitanjima koja smatraju važnima. Najčešće smo obilazili škole i na tim mjestima se susretali s djecom i razgovarali o njihovim pravima, a brojni susreti ostvareni su i u različitim izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima djece i mladih. Osim toga, Ured je bio mjesto intenzivnoga rada s članovima Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu.

10 Međunarodna suradnja

(24) Međunarodnu suradnju prikazujemo u cjelovitom Izvešću kroz suradnju s međunarodnim organizacijama i mrežama organizacija, kroz bilateralnu suradnju s predstavnicima međunarodnih organizacija i institucija te kroz sudjelovanja na međunarodnim skupovima, od kojih smo na više njih izlagali, predsjedali ili održali uvodni ili pozdravni govor.

11 Rad regionalnih ureda

Sjedište Ureda pravobraniteljice je u Zagrebu, a usto rade i regionalni uredi u Splitu, Rijeci i Osijeku. Ustroj rada Ureda je koncipiran na način da se, s relativno malim brojem savjetnika, multidisciplinarno pokrivaju različita područja u zaštiti prava djece. U dijelu promocije prava djece radi se prema teritorijalnom načelu. U dijelu rješavanja prijave pojedinačnih povreda prava djece i predlaganja sveobuhvatne zaštite njihovih prava, radi se prema funkcionalnom načelu, sukladno stručnom znanju i profesionalnom iskustvu savjetnika, neovisno o regiji iz koje dijete dolazi. U cjelovitom Izvešću opisan je rad i aktivnosti svih ureda, uz prikaz pojedinačnih povreda prava po vrstama i županijama.

12 Ustroj i financijsko poslovanje

Ured ima Službu za stručne poslove i Službu za opće poslove, u kojima, uz pravobraniteljicu i dvije zamjenice, od planiranih 23, radi 16 državnih službenika. Ured radi na četiri lokacije: u Zagrebu - Nikole Tesle 10, Osijeku - Šetalište Petra Preradovića 7, Splitu - Braće Kaliterna 10 i Rijeci - Trpimirova 2. Svi prostori zadovoljavaju uvjete za realizaciju programa rada. Deset službenika radi u Zagrebu, a po dvoje u Splitu, Rijeci i Osijeku. Od 16 službenika, 12 radi na savjetodavno-stručnim, U regionalnim uredima nema zaposlenog administrativno-tehničkog osoblja. Od sveukupno 19 zaposlenih (16 službenika i 3 dužnosnice), u stručnom timu je 15 osoba s visokom stručnom spremom, i to osam diplomiranih pravnik, dvije pedagoginje, dvije psihologinje, socijalna pedagoginja, diplomirana socijalna radnica i edukacijska rehabilitatorica. Na administrativno-tehničkim poslovima radi četiri službenika srednje stručne spreme

Proračun Pravobranitelja za djecu iznosio je 5.330.888 kuna, a izvršen je u 97,17% iznosa, odnosno s 5.180.206 kuna. Ostvarena je vrlo dobra suradnja s Ministarstvom financija i Državnom riznicom u pravovremenom i planskom korištenju sredstava proračuna. Odobreni su nam rebalansi prema planiranoj dinamici i programskim aktivnostima Ureda te smo, zahvaljujući tome, uspjeli ostvariti pojedine aktivnosti u većem opsegu i većim dijelom završiti uređenje „Male kuće dječjih prava“. Godišnje financijsko izvješće Pravobranitelja za djecu za 2013. godinu, izrađeno je u zakonskom roku te sukladno članku 105. stavku 1. i 3. Zakona o proračunu. Dostavljeno je Državnoj reviziji i Fini.

13 Deset godina rada Ureda pravobraniteljice za djecu

U jesen 2013. godine navršilo se punih deset godina otkako je stupio na snagu Zakon o pravobranitelju za djecu i od kada u Hrvatskoj postoji Pravobranitelj za djecu, kao neovisna, specijalizirana institucija za zaštitu, praćenje i promicanje prava i interesa djece. U ovom poglavlju Izvješća donosimo kratak osvrt na ostvarena postignuća i izazove s kojima će se ova institucija morati nositi i u budućnosti.

14 Zaključak

Kao svake godine do sada i ovo izvješće se odnosi na brojna područja odrastanja i života djece. Unatoč mnogim poboljšanjima zaštite dječjih prava dužni smo izvijestiti i o uočenim slabostima te zaštite.

Postojeća razina zaštite djece u **visoko konfliktnim razvodima braka i prekidima izvanbračne zajednice** roditelja i dalje ne zadovoljava. Nedovoljan broj stručnjaka radi u ovom području zaštite te su preopterećeni, a nije im osigurano kontinuirano stručno usavršavanje ni sustavna podrška, iako složenost problematike s kojom se suočavaju to svakako zahtijeva. Donošenje odluka traje predugo, a institucije nemaju brz i učinkovit odgovor u odnosu na roditelje koji ne poštuju sudske odluke te ustrajavaju u štetnom ponašanju prema djetetu. Nadamo se da će donošenje novog Obiteljskog zakona pridonijeti poboljšanju zaštite djece te da će se osigurati dovoljan broj stručnjaka i njihova temeljita priprema za provedbu zakona.

Prijave povreda prava djece na **uzdržavanje** ukazuju na brojne teškoće i nedosljednu provedbu propisa, a često i na nesnalaženje i nedovoljnu informiranost roditelja o dječjim pravima i načinima njihove zaštite.

Broj djece smještene u institucijama za skrb o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi porastao je u odnosu na prošlu godinu. Unatoč nastojanjima usmjerenim na promociju **udomiteljstva**, ono nije dovoljno zastupljeno, presporo se razvija i nema specijaliziranih udomiteljskih obitelji. Djeca mlađa od sedam godina i dalje se smještaju u ustanove i tamo ostaju više od šest mjeseci, što je u suprotnosti sa Zakonom o socijalnoj skrbi. Podrška biološkim obiteljima na stvaranju uvjeta za prihvata djece iz ustanova je nedostatna, a u ustanovama i dalje borave djeca koja imaju zakonske pretpostavke za **posvojenje**.

Nažalost, djeca su i dalje izložena **nasilju**, zanemarivanju i tjelesnom kažnjavanju **u obitelji**, ali i **u institucijama i na drugim mjestima**, a pritom je i nedostatan broj institucija koje pružaju stručnu pomoć djeci žrtvama nasilja, posebice seksualnoga zlostavljanja.

Slučajevi nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama ukazuju na izostanak ranih intervencija, nepravovremeno prepoznavanje problema i neprimjereno reagiranje na nasilno rješavanje sukoba koji potom prestatu u nasilje. To upućuje na potrebu kontinuiranog educiranja odgojno-obrazovnih radnika za provođenje programa prevencije nasilja, uključujući i metodu medijacije, te njihova osnaživanja kako bi se znali uhvatiti u koštac sa složenim problemima s kojima će se nužno susretati u radu s učenicima.

Još nije postignuta učinkovita **zaštita djece od nasilja na svim mjestima**, budući da propisi ne uređuju dovoljno jasno sva područja nasilnog ponašanja nad djecom - primjerice, na ulici, stadionu, od strane susjeda ili u adolescentskoj vezi. Intervencije institucija često su zakašnjele i blage, a neprepoznavanje nasilja i nedostatak svijesti o njegovoj štetnosti ohrabruje počinitelje na daljnje nasilno ponašanje.

Nasilje i druge povrede prava djece putem **interneta i mobitela** ukazuju na rizike kojima su djeca izložena u uporabi novih tehnologija te na nesnalaženje odraslih u njihovoj zaštiti. To upućuje na potrebu

proaktivnog djelovanja cjelokupnog društva u praćenju nasilja na internetu, prevenciji i u poduzimanju mjera zaštite.

(26)

Zaključak

Raduju nastojanja da se unaprijedi **zaštita djece žrtava i svjedoka**, poput osnivanja besplatne telefonske linije 116 006 za žrtve te projekta „Ispitivanje djece i žrtava u sudskom postupku“, koji provode Ministarstvo pravosuđa i UNICEF, no zaštita djece žrtava još nije zadovoljavajuća. Zabrinjava neprimjereno postupanje policijskih djelatnika, državnih odvjetnika i sudaca prilikom ispitivanja djece žrtava ili svjedoka, izloženost djeteta višestrukim ispitivanjima, dugotrajnost sudskog postupka te izostanak kvalitetne pomoći i podrške. Zakonske mogućnosti saslušanja djeteta u vlastitome domu rijetko se primjenjuju, a podrška svjedocima i žrtvama postoji samo na nekim sudovima.

Prava **djece s problemima u ponašanju** krše se u svim segmentima njihovog života. Najviše prijava odnosi se na područje odgoja i obrazovanja u osnovnoj školi, a škole nemaju dovoljno učinkovitih mehanizama za nošenje s ovom pojavom, čime se dodatno pojačava odbacivanje ove djece. Najugroženija su djeca s poremećajima u ponašanju u kombinaciji s teškoćama mentalnoga zdravlja, koja su smještena u ustanove socijalne skrbi, za čije složene potrebe ne postoje odgovarajući resursi. Iako je postupanje prema djeci počiniteljima kaznenih djela zakonski dobro uređeno, praksa pokazuje brojna kršenja njihovih prava: od neodgovarajuće komunikacije službenika policije s djecom, predugog trajanja kaznenoga postupka i boravka u istražnome zatvoru do nedostatka zasebnih zavodskih ustanova za maloljetnike. Svi sudovi i državna odvjetništva za mladež još nemaju u svom sastavu stručne suradnike-neppravne (socijalne pedagoge, socijalne radnike, psihologe), a prekršajni sudovi uopće ne predviđaju takvu vrstu pomoći što znatno snižava razinu zaštite. Odgojna mjera upućivanja u odgojni zavod za mušku populaciju godinama se izvršava u neprimjerenim i nepoticašnjim uvjetima.

Djeca čiji su roditelji u zatvoru posebno su stigmatizirana. Rijetko su u kontaktu s roditeljem lišenim slobode, a kako on materijalno ne pridonosi obitelji, često su i ekonomski ugrožena. Trpe porugu vršnjaka, a djelatnici škole nedovoljno uočavaju njihovu posebnu ranjivost.

Zamjećujemo nesnalaženje institucija u složenijim slučajevima reguliranja **statusnih prava** djeteta, što nerijetko doprinosi daljnjem kršenju djetetovih prava.

U području zaštite **zdravlja djece** i dalje postoji problem nedovoljnog broja stručnjaka, posebice pedijatara, ortodonata i psihijatara za djecu i mladež. O tome svakako valja voditi računa prilikom reorganizacija u sustavu zdravstva, kako se ne bi dodatno smanjila ponuda i kvaliteta u zdravstvenoj zaštiti djece. Nužno je i bolje informirati djecu i roditelje o mogućnostima ostvarivanja prava iz zdravstvenog osiguranja. Podržavamo aktivnosti unapređivanja prehrambenih navika i prevencije prekomjerne tjelesne težine djece, u koje bi aktivnije trebali biti uključeni i roditelji, s obzirom na njihovu ulogu u formiranju prehrambenih navika djece.

Briga za **mentalno zdravlje djece** izrazito je nedostatna, osobito izvan regionalnih središta. Nedostaje stručna podrška roditeljima u ranom prepoznavanju početnih problema djece te rana intervencija, nema dovoljno ambulantnih i bolničkih kapaciteta za liječenje djece kod kojih su se teškoće već pojavile, nedostaju protokoli o postupanju prema djeci u akutnim kriznim stanjima, kao i sustavno praćenje i rehabilitacija djece nakon bolničkog liječenja ili pokušaja samoubojstva, pri čemu je nužna suradnja stručnjaka iz različitih sustava.

U sustavu **odgoja i obrazovanja** izraženi su problemi dostupnosti i nejednakih kadrovskih, prostornih i sadržajnih uvjeta odgoja i obrazovanja. Izostanak odgovarajuće regulative, jasnih i odlučnih mjera za unapređivanje prava djece u sustavu odgoja i obrazovanja, kao i nedostatne kompetencije odgojno-obrazovnih radnika za postupanje u situacijama u kojima je ugrožena djetetova dobrobit, otežavaju ostvarivanje prava i pravovremenu zaštitu djece. Neophodno je kontinuirano stručno usavršavanje odgojno-obrazovnih radnika u području ljudskih prava i prava djece te upoznavanje djelokruga, ovlasti i obveza drugih nadležnih tijela kako bi se omogućila pravovremena i koordinirana zaštita djece. Nužno je uspostaviti sustav licenciranja rada odgojno-obrazovnih radnika i ravnatelja kojim bi se intenziviralo profesionalno usavršavanje, omogućila periodična provjera ispunjavanja uvjeta za rad s djecom i bolja kvaliteta rada. Škole trebaju biti mjesta gdje će djeca dobiti sve informacije koje se tiču očuvanja njihova zdravlja te informacije o dječjim odnosno ljudskim pravima i odgovornostima.

Nažalost, **zdravstveni odgoj i obrazovanje** u Hrvatskoj sveden je na raspravu o spolnoj edukaciji, što je na našim prostorima još uvijek kontroverzna tema s političkim konotacijama te se zbog toga, samo na konfrontiranja stajališta, gubi znatna energija, novac i vrijeme, dok su dječji interesi u tom procesu zanemareni.

Djeca s teškoćama u razvoju (TUR) nailaze na niz neizravnih prepreka u ostvarivanju prava na primjereno obrazovanje jer inkluzivna načela još nisu zaživjela u praksi te je potrebno zakonski regulirati i osigurati kontinuitet podrške za djecu s TUR. Kvalitetna odgojno-obrazovna inkluzivna praksa mora biti osmišljena tako da promiče dobrobit sve djece te se ona ne može svoditi samo na individualnu podršku djetetu s TUR, već treba biti usmjerena na izgradnju cjelokupnog podržavajućeg okruženja - i u ustanovi, i u sustavu odgoja i obrazovanja.

Pritužbe zbog **diskriminacije** ukazuju na neprimjerene, ponekad i nasilne oblike ponašanja i diskriminacijske prakse. Stoga je nužno provoditi preventivne programe usmjerene učenju djece toleranciji, nediskriminaciji i prihvaćanju različitosti, kao i edukaciju i informiranje roditelja i odgojno-obrazovnih radnika o pravima djece i zaštiti djece od diskriminacije. Posebnu pozornost pritom valja posvetiti poboljšanju položaja **djece pripadnika nacionalnih manjina**. A, kako bi se spriječilo njihovu segregaciju, potreban je sveobuhvatan pristup koji podrazumijeva zajedničko i koordinirano djelovanje različitih sustava, uz uvažavanje uvjeta i mogućnosti lokalne zajednice.

Gospodarska kriza ostavila je traga i na životima djece. Nezaposlenost roditelja, neimaština, teret ovršnih postupaka i ovrha postaju dio njihove svakodnevnice te ugrožavaju **životni standard djece** i ostvarivanje njihovih zdravstvenih, obrazovnih, kulturnih i drugih prava. Očekujemo veću socijalnu osjetljivost države u osiguranju mjera i programa namijenjenih djeci iz socijalno ugroženih obitelji te učinkovitiju zaštitu dječjih imovinskih prava.

Nedovoljna ulaganja u sadržaje i aktivnosti **slobodnog vremena djece** i mladih pokazuju nerazumijevanje važnosti ovih prava u životu djeteta. Zato su i dalje ograničene mogućnosti pristupa djece ovim aktivnostima, posebice u manjim mjestima, područjima od posebne državne skrbi i na otocima.

Vjerujemo da će rad sportske inspekcije pridonijeti otkrivanju i prevenciji povreda prava **djece koja se bave sportom**, no sveobuhvatna zaštita njihovih prava podrazumijeva i niz drugih aktivnosti, poput licenciranja trenera, reguliranja prelazaka djece iz jednog kluba u drugi te dopune propisa radi zaštite prava djece na zdravlje i sigurnost.

Stradanja djece na igralištima i u igraonicama ukazuju na neprikladne prostore za dječju igru, neodržavanost i neispravnost sprava za igru i nepostojanje nadzora te je država dužna poduzeti mjere za donošenje zakona koji će jamčiti pravo djeteta na sigurnu igru i odrastanje u sigurnim uvjetima.

Nedostatna je i sigurnost u **prometu i organiziranom prijevozu** djece, što zahtijeva ulaganje dodatnih napora u zaštiti djece.

Nedovoljno i nepravovremeno ulaganje u infrastrukturu i modernizaciju postrojenja koja onečišćuju **okoliš** dovode do ugrožavanja zdravlja djece u pojedinim područjima, stoga je zaštita okoliša i dalje važna i hitna zadaća države, ali i lokalne zajednice.

Potrebno je i dalje jačati regulativu u području zaštite prava djece u **medijima**. Budući da su djeca od rane dobi uronjena u medijsko okruženje, obveza je odraslih osnažiti ih za kritički odnos prema medijskim sadržajima te za kompetentno i sigurno korištenje medijima. Stoga se zauzimamo za **medijski odgoj i obrazovanje** na svim razinama odgojno-obrazovnog sustava, kako bi medijska pismenost bila dostupna svakom djetetu.

Zbog reakcija odraslih, djeca svoje **pravo na sudjelovanje/participaciju** u društvu uglavnom doživljavaju kao deklarativno, a ne stvarno pravo. Stoga je važno da svi stručnjaci koji rade s djecom i za djecu te donose odluke o bilo kojem segmentu djetetovog života budu educirani o ovom pravu djeteta. Istodobno je djecu i mlade nužno osnaživati za aktivno sudjelovanje u društvu i pridavati važnost njihovim mišljenjima.

